

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav romanistiky

Bakalářská práce

**Gérondif ve francouzštině a jeho české ekvivalenty
(korpusová analýza – Intercorp)**

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D.

Autorka práce: Dagmar Vítovcová

Studijní dvouobor: Bohemistika – Románská filologie: specializace francouzský jazyk

Ročník: 3.

2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Gérondif* ve francouzštině a jeho české ekvivalenty (korpusová analýza – intercorp) zpracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, květen 2010

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu PhDr. Peškovi, Ph.D. za jeho cenné rady, za podněty a připomínky, za trpělivost a ochotu prokázanou při vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Práce se zabývá francouzským slovesným tvarem gérondif. Je rozdělena do dvou hlavních částí. První, teoretická část, popisuje tento tvar a zabývá se užitím českého přechodníku přítomného, tedy předpokládaného systémového ekvivalentu francouzského gerundia. V současném českém úzu jsou ovšem obvykle voleny jiné formy vyjádření, a proto se je práce pokouší podrobněji popsat. V této části jsou také vysloveny hypotézy o možném překladu francouzského gerundia do češtiny.

Ve druhé části, v korpusové analýze, se práce zabývá vyslovenými hypotézami, které se pokouší potvrdit či vyvrátit.

Annotation

The topic of the work is French gérondif. The work is divided into two main parts. The first part the theoretical one describes the form and deals with usage of Czech present participle, that is to say presumed system equivalent of French gerund. A current Czech usage usually opts for another form of formulation that is why the work tries to describe those minutely.

In this part hypothesis about possible translation of French gerund into Czech are formulated.

In the second part called corpus analysis, the work concerns with already formulated hypothesis that tries to argue against.

OBSAH

ÚVOD.....	3
SLOVESNÝ TVAR <i>GÉRONDIF</i>	4
1. Definice.....	4
1.1 Morfologické vlastnosti.....	5
1.2.1 Předložka <i>en</i>	6
1.2.2 Slovesný kmen s koncovkou <i>-an</i>	6
1.2.3 Opakování předložky <i>en</i> v souřadně spojených gerundiích	7
1.3 Syntaktické vlastnosti	8
1.3.1 Adverbiální tvar slovesa	8
1.3.2 Typy závislosti gerundiálního syntagmatu	9
1.3.2.1 Gerundiální syntagmata závislá na větném členu	9
1.3.2.2 Gerundiální syntagmata nezávislá na větném členu.....	11
1.3.3 Gerundium a gramatikalizace.....	12
1.3.4 Postavení gerundiálního syntagmatu ve větě.....	12
1.4 Sémantické vlastnosti.....	13
1.4.1 Vztah mezi řídicím slovesem a gerundiálním syntagmatem.....	14
1.4.2 Problematika „okolnostních“ významů.....	14
1.4.3 Typologie gerundiálních konstrukcí.....	15
1.4.3.1 Typologická část A.....	16
1.4.3.1.1 Gerundium s časovým významem.....	16
1.4.3.1.2 Vztah příčiny, podmínky nebo prostředku.....	17
1.4.3.1.3 Vztah zahrnutí nebo rovnocennosti.....	19
1.4.3.2 Typologická část B.....	20
1.4.3.2.1 Vztah současnosti (doprovodu).....	22
1.4.3.2.2 Vztah hyponymie (způsobu).....	23
2. SLOVESNÝ TVAR <i>GÉRONDIF</i> A ČEŠTINA.....	22
2.1 Přechodník přítomný v češtině.....	22
2.2 České ekvivalenty slovesného tvaru <i>gerondif</i>	23
2.2.1 Konstrukce s časovým významem.....	23
2.2.2 Vztah příčiny, podmínky nebo prostředku.....	25
2.2.3 Vztah způsobu.....	27
3. KORPUS INTERCORP.....	29

3.1. Korpusové analýzy.....	29
ZÁVĚR.....	76
CONCLUSION.....	78
POUŽITÁ LITERATURA.....	81

ÚVOD

Slovesný tvar *gérondif*, tedy spojení předložky *en* a příčestí přítomného (*en chantant*) je nedílnou součástí francouzské gramatiky. Gerundium označuje okolnosti děje vyjádřeného určitým slovesem; obvykle má platnost vedlejší věty příslovečné, umožňuje však koncentrovanější vyjádření. Francouzský přechodník přítomný může mít celou řadu funkcí: vyjadřuje děj současný (*Nous nous sommes promenés en bavardant. – Procházeli jsme se a povídali si*)¹, přípustku (*Tout en pleurant, elle gardait de l'espoir. – I když plakala, stále (ještě) doufala*), způsob (*Georges est arrivé à l'usine en courant. – Jiří přiběhl do továrny*), prostředek (*On apprend beaucoup en voyageant. – Cestováním se člověk hodně naučí*), podmínku (*En marchant un peu plus vite, vous arrivez à la gare à l'heure. – Půjdete-li trochu rychleji, přijdete na nádraží včas*) a další.

V této práci se pokusíme tento gramatický jev podrobně popsat z několika úhlů pohledu. Vycházet budeme zejména z práce autorky Odile Halmøyové *Le gérondif en français*, která je postavená na výzkumu užívání tohoto gramatického jevu v různých typech textů (v románech, esejích, divadelních hrách, žurnalistických útvarech, odborných textech, kuchařských knihách aj.), aniž by se ovšem autorka pokoušela o statistické zpracování svých poznatků.

První část naší práce je věnována výhradně užití gerundia ve francouzštině. V první kapitole čtenáři nabídneme definice gerundia a základní poznatky o tomto slovesném tvaru podle několika gramatik francouzského jazyka. V další kapitole se budeme zabývat morfológickou charakteristikou slovesného tvaru *gérondif* s důrazem na jeho vymezení vůči příčestí přítomnému. V další kapitole pojednáme o syntaktických vlastnostech tohoto gramatického jevu; budou nás zajímat především gramatické funkce, které může gerundium ve francouzštině zastávat. Poslední kapitola této části je věnována sémantickému popisu daného syntagmatu.

Ve druhé části této práce se zaměříme na *gérondif* ve vztahu k češtině. Nejprve se budeme zabývat užitím českého přechodníku přítomného, tedy předpokládaného systémového ekvivalentu francouzského gerundia. V současném českém úzu jsou ovšem obvykle voleny jiné formy vyjádření (např. vedlejší věty příslovečné, souřadně spojené hlavní věty,

¹ Příklady v této části viz Hendrich a kol. (2001: 412).

předložkové konstrukce), a proto se pokusíme tyto české ekvivalenty francouzského gerundia podrobněji popsat a rozdělit do jednotlivých skupin podle jejich sémantických funkcí.

1 SLOVESNÝ TVAR GÉRONDIF

1.1 Definice

Grevisse (1995: 147) rozlišuje dva základní způsoby, kterými může sloveso vyjadřovat určitou činnost, existenci nebo stav: způsob osobní a neosobní. U osobních způsobů lze určit gramatickou osobu; patří mezi ně indikativ, kondicionál, imperativ a konjunktiv. Mezi způsoby neosobní autor řadí infinitiv, tj. jmennou formu (*Manger*), a příděstí, tedy adjektivní formu slovesa, která vyjadřuje činnost podobně jako přídavné jméno (*Mon frère **mangeant** sans arrêt, il ne cesse de grossir; Son manteau **mangé** des mites lui donnait un curieux air*). Vedle těchto dvou neosobních způsobů vyčleňuje také *gérondif*, který má formu příděstí přítomného, jemuž obvykle předchází předložka *en*. Jedná se o adverbiální formu slovesa, která vyjadřuje ve vztahu k řídicímu slovesu souběžnou činnost a označuje nějakou okolnost (***En mangeant** bien, vous grandirez*).

Grevisse (1986: 756) rovněž připomíná, že příděstí přítomné obvykle rozvíjí nějaké podstatné jméno či zájmeno, zatímco gerundium upřesňuje nějaké sloveso (*C'est **en forgeant** qu'on devient forgeron; Il est tombé **en courant***).

Leeman-Bouixová (1994: 32) *gérondif* rovněž definuje jako tvar skládající se z předložky *en* a příděstí přítomného, který nese vyjádření určité okolnosti. Zároveň upozorňuje, že tento tvar je vždy neměnný. Ve větě *Ils entrent dans la ville en conquérants* tedy tvar *conquérants* není příděstím přítomným a spojení *en conquérants* nelze považovat za gerundium, ale za příslovečné určení vyjádřené předložkou *en* a podstatným jménem *conquérants* (dále např. *Il parle en maître; Il agit en esclave; Il se comporte en adulte responsable*).

Touratier (1996: 189) poznamenává, že kromě předložky *en* a příděstí přítomného může být francouzské gerundium doplněno o morfém vyjadřující završení děje, který nese hodnotu předčasnosti nebo minulosti ve vztahu k řídicímu slovesu (*Il ne s'est pas trompé **en ayant eu** foi dans notre discrétion; Cette fois-ci, je n'ai plus qu'une jambe, tout **en ayant rajéuni**, paraît-il*). Podle autora není však použití tohoto morfému ve spojení s gerundiem příliš časté.

Halmøyová (2003: 3) v úvodu své publikace podotýká, že gerundium představuje určitou originalitu francouzštiny, protože v latině, v ostatním románských jazycích a ani v jazycích germánských neexistuje jeho přesný formální ani funkční ekvivalent. Připomíná jejich časté popisování v souvislosti s přičestím přítomným (*pouvant, comptant, sachant*) a s tzv. verbálními adjektivy (*charmant, intéressant*); sama ovšem poukazuje na jejich odlišné funkce a chování ve větě. Grevisse (1986: 757) ovšem podotýká, že v latině podobný tvar existoval; francouzské gerundium vzniklo z ablativu gerundia latinského.

Stauchová vysvětluje rozdíl mezi tvarem *gérondif* a přičestím přítomným: „Přechodník přítomný se vztahuje vždy jedině k podmětu věty a určuje blíže slovesný děj věty hlavní (a), zatímco tvar na *-ant* určuje blíže podstatné jméno nebo zájmeno (b): *Il s'est blessé, en exécutant ce travail*. Zranil se při výkonu práce. (a) *Exécutant ce travail, il s'est blessé*. Když dělal tu práci, zranil se. (b).“ (2004: 233)

Autorka dále připomíná, že gerundium lze užít jen při shodných podmínkách obou vět a děj vyjádřený tímto slovesným tvarem musí být současný s dějem určitého slovesa. Může vyjadřovat pouze tuto současnost nebo zároveň s ní i způsob, jakým probíhá děj věty hlavní.

Hendrich a kol. (2001: 414) upozorňují, že přechodník přítomný se vztahuje vždy k podmětu věty (*J'ai aperçu Henri en quittant la maison*. – Spatřil jsem Jindřicha, když jsem vycházel z domu [vycházeje z domu]), zatímco přičestí přítomné se může vztahovat také k předmětu (*J'ai aperçu Henri **quittant** la maison*. – Spatřil jsem Jindřicha, když vycházel z domu [vycházejícího z domu]).

1.2 Morfologické vlastnosti

Halmøyová (2003: 61) uvádí, že francouzské gerundium se povinně skládá ze tří částí: z předložky *en*, z kmene slovesa a z neměnné koncovky *-ant*. Ve své minimální formě gerundiální syntagma nepotřebuje žádné další složky; tento případ nastává u nepřechodných sloves (*en riant, en dormant, en partant*) a u sloves přechodných použitých bez předmětu (*en lisant, en mangeant*).

Hendrich a kol. (2001: 414) podotýkají, že v některých ustálených spojeních se přechodník užívá bez předložky *en* (***donnant donnant*** – něco za něco; ***faire semblant*** [de comprendre] – dělat jako by [člověk rozuměl]; ***généralement parlant*** – obecně řečeno; ***payer comptant*** – platit hotově). V některých případech se jedná o knižní výrazy (***à son corps défendant*** – z donucení; ***ce disant*** – to řka [když to řekl; poté]; ***ce faisant*** – a přitom; ***chemin faisant*** – cestou).

Grevisse (1986: 756) poznamenává, že v některých archaických výrazech je obtížné říci, zda se jedná o přičestí přítomné, či o gerundium (*vingt ans durant, dix livres pesant, n'avoir pas un sou vaillant*).

1.2.1 Předložka *en*

Vyvstává zde otázka, zda je slůvko *en* předložka, nebo zda pouze označuje funkci přechodníku. Halmøyová (2003: 61) míní, že z diachronního hlediska jde bezpochyby o předložku. Ve staré francouzštině docházelo před tvary na *-ant* k jejímu střídání s dalšími předložkami (*à, de, par, pour* [por], *parmi, sor*). Halmøyová ovšem připomíná, že jazykovědci, kteří se zabývají předložkou *en*, obvykle její užití v gerundiálním syntagmatu opomíjejí.

Ze synchronního hlediska někteří lingvisté raději charakterizují tvar *en* jako indikátor funkce nebo vztahu, stejně jako výrazy *de* a *à* ve spojení s infinitivem ve větách typu *il est interdit de fumer* nebo *il commence à/de pleuvoir*; někteří tvar *en* dokonce považují za předponu.

S ohledem na diachronní vývoj lze tedy výraz *en* považovat za předložku; pokud jej budeme naopak chápat jako pouhý indikátor přechodníku, vynikne jedinečnost tohoto slovesného tvaru ve srovnání s jinými románskými jazyky a také s jazyky germánskými. Z těchto dvou rozdílných pohledů na tvar *en* lze vyvodit, že se jedná o téměř dokončený proces gramatikalizace – předložka *en* zdůrazňuje závislost syntagmatu, které uvozuje, na určitém větném členu, a má již jen velmi oslabený význam.

1.2.2 Slovesný kmen s koncovkou *-ant*

Je třeba si také položit otázku, zda je možné považovat spojení slovesného kmene s koncovkou *-ant* za přičestí přítomné, nebo za jiný homonymní tvar. Halmøyová (2003: 63) považuje tuto část gerundiálního syntagmatu a přičestí přítomné za dva homonymní tvary, a to s ohledem na etymologický vývoj a také na velmi odlišné syntaktické funkce těchto dvou tvarů v současné francouzštině. Toto rozlišování je podle ní důležité také z pedagogického hlediska.

Tyto dva tvary jsou ovšem formálně shodné. Slovesný kmen s koncovkou *-ant* je v případě přechodníku i přičestí přítomného neměnný a oba tvary lze stejně jako infinitiv zařadit mezi neosobní slovesné tvary. V moderní francouzštině tedy existují podobně jako

v latině tři téměř homonymní formy, které mají ovšem velmi rozdílné syntaktické užití: přídavné jméno (*sachant, connaissant*), gerundium (*en entrant, en attendant*) a přídavné jméno, které lze utvořit z některých sloves (*charmant, intéressant*).

Slovesný tvar s koncovkou *-ant* se tvoří od stejného základu jako konjunktiv (*savoir/sach-ant; prend-re/pren-ant; boi-re/buv-ant; li-re/lis-ant*), jedinou výjimkou je sloveso *être: étant*. Od některých sloves, mezi něž patří např. sloveso *falloir*, nelze utvořit přídavné jméno ani gerundium. V několika málo případech je možno utvořit přídavné jméno, ne však přechodník (*s'agir de: s'agissant de*). Obvykle se říká, že neosobní slovesa a slovesa sloužící k popisu meteorologických jevů nemají tvary na *-ant*. Tyto tvary ovšem existují; autorka připomíná jejich užití např. v poezii, kde nabývají metaforický význam (*critiques acerbes pleuvant de toutes partes*).

Přídavné jméno má tvar jednoduchý a tvar složený, formu aktivní a formu pasivní (*prenant; ayant pris; étant pris; ayant été pris*). Složený aktivní tvar (*ayant pris*) je přídavným minulým a vyjadřuje ukončenost děje a předčasnost. Složené formy existují i pro gerundium, ale jejich užití je omezenější (viz kapitola 1.1 – Touratier).

Halmøyová (2003: 65) také poznamenává, že pokud se ve francouzštině objeví nové sloveso (vždy se jedná o slovesa první třídy, tedy končící v infinitivu na *-er*), existuje latentně také jeho přechodník (*en pantagruélisant; en schtroumpfant; en tchatchant; en chattant*).

1.2.3 Opakování předložky *en* v souřadně spojených gerundiích

Jak již bylo uvedeno výše, francouzský slovesný tvar *gérondif* se formálně liší od přídavného jména užitím předložky *en*. Halmøyová (2003: 65) ovšem uvádí, že pokud jsou souřadně spojena dvě nebo více gerundií, tato předložka se nemusí opakovat.

Pokud je více gerundií spojeno spojkou *et*, předložka *en* se opakuje (*Elle arriva en bâillant et en s'étirant*). K opakování výrazu *en* dochází také v případě, kdy jsou gerundiální propozice položeny vedle sebe bez spojky (*J'avais un cafard impossible. En pliant mon canif, en regardant les clés accrochées sur l'anneau, ... je faillis me mettre à chialer*).

V různých stylistických figurách se předložka *en* nemusí opakovat. Jedná se např. o případ, kdy jsou gerundia utvořena od stejného slovesného základu (*en produisant ou coproduisant; en roulant et déroulant; en croissant et décroissant; en lisant et relisant*).

Dvě gerundia spojená spojkou *et* lze považovat za sémantickou jednotku; nejvýraznějším příkladem je spojení *en allant et venant*, ale je možno jmenovat i další (*Elle*

m'envoyait balader en m'insultant et m'expliquant [...]; Grimper les sept hauts étages en tirant et poussant ses lourdes valises lui avait pris vingt minutes).

Absence předložky *en* před druhým gerundiem může zvyšovat expresivitu (zdůrazňuje například úsilí: *C'est en tapant, tapant la balle que l'on devient un joueur moyen*).

Pokud jsou jednotlivé propozice za sebou řazeny bez spojky, je možné souvětí odlehčit a oživit tím, že se předložka *en* nebude opakovat (*En cirant les escarpins, fendant les pantalons corsaires sur le côté, déboutonnant les robes de haut en bas, soufflant sous les jupes-cercles, attachant les ceintures, agrafant les bustiers, élargissant les carrures, prenant des gants et baissant les voilettes, [...]*).

Při vynechání předložky *en* ovšem někdy může dojít k nejasnostem a není zcela zřejmé, zda se jedná o několik gerundií souřadně spojených bez spojky, nebo o jeden přechodník a příděstí přítomná (*Il entreprit de verser prudemment de l'eau bouillante dans les tasses en commençant à m'expliquer ce qu'il attendait de moi, me faisant part des quantités et de la fréquence des arrosages souhaités; [...] dit Léa en se laissant tomber sur le petit banc de pierre, feignant de s'essuyer les yeux avec l'ourlet de sa robe*).

1.3 Syntaktické vlastnosti

1.3.1 Adverbiální tvar slovesa

Halmøyová (2003: 70) připomíná, že gerundium je adverbiální tvar slovesa, spojují se v něm tedy charakteristické znaky nečasovaných tvarů slovesa (uchovává jejich rekci) a syntaktické chování příslovečných určení. Je to tudíž tvar na jednu stranu závislý na jiných větných členech, ale zároveň schopný řídit.

Jakožto adverbiální tvar je gerundium forma závislá; představuje rozšíření tzv. jádra. Tímto jádrem je nejčastěji slovesný přísudek nebo věta. Jedná se o fakultativní rozšíření jádra, takže věta by byla gramaticky správná i bez gerundia (*il est parti en courant/il est parti*). Gerundium odpovídá adverbiálním strukturám, a umožňuje tedy rozvinutí adverbia. Na základě jeho syntaktického chování lze tak gerundium velmi snadno odlišit od příděstí přítomného, tj. od adjektivního tvaru slovesa. Příděstí přítomné je závislé na jmenném jádru a odpovídá syntagmatům, která mají funkci adjektiva.

Vzhledem k tomu, že se jedná také o slovesnou formu, umožňuje gerundium stejně jako infinitiv a příděstí přítomné všechny obvyklé typy rozvinutí: přímý předmět, nepřímý předmět, doplněk, příslovečná určení atd. Druhy těchto rozvíjejících větných členů závisejí na

valenčních vlastnostech daného slovesného kmene; koncovka *-ant* tedy nemá žádný vliv na rekcii ani na počet rozvíjejících větných členů.

Stejně jako další nečasované slovesné tvary, tj. infinitiv a přídělní přítomné, ani gerundium nenesou morfologické znaky času, způsobu, vidu a osoby, které jsou výsadou časovaných slovesných tvarů. Žádný z nečasovaných tvarů také nemá vyjádřený syntaktický podmět. Nevyjádřený podmět gerundia téměř vždy souhlasí s podmětem řídicího slovesa, na němž gerundium závisí.

1.3.2 Typy spojení gerundiálního syntagmatu

Halmøyová (2003: 71) uvádí, že podle většiny lingvistů existují tři základní typy spojení gerundiálního syntagmatu: gerundium se může pojit s jedním z větných členů, s celou větou nebo s celou výpovědí. Halmøyová ve své práci rozlišuje mezi gerundií spojeny s některým z větných členů a mezi gerundií, která se nepojí s žádným z větných členů.

1.3.2.1 Gerundiální syntagmata spojená s větným členem

Halmøyová (2003: 72) připomíná, že na rozdíl od přídělní přítomné, jež téměř vždy závisí na nominálním syntagmatu, gerundium je ve většině případů závislé na slovesném přísudku (*vivre en chantant, apprendre en s'amusant*). Gramatiky francouzského jazyka tuto variantu obvykle uvádějí jako jedinou možnou, ovšem gerundium může v nepříliš častých případech záviset také na nominálním syntagmatu nebo na příslovečném určení času či místa.

a) Gerundiální syntagmata spojena se slovesným přísudkem

Řídícím slovesem gerundiálního syntagmatu může být časované sloveso nebo nečasovaná slovesná forma – infinitiv (*Sortir en longeant la mer*), přídělní přítomné (*Tu te vois courant au-devant des mitrailleuses en brandissant un drapeau brésilien ?*), přídělní minulé (*Sur cent délinquants juvéniles interrogés au hasard, vingt-deux ont reconnu avoir copié des méthodes criminelles apprises en regardant la télé*), další gerundium (*Un homme me bouscule en montant l'escalier en courant*).

Neexistují zde žádná omezení, řídicí sloveso může být časované ve všech časech, způsobech a osobách. Může být přísudkem věty jednoduché, věty hlavní nebo vedlejší (*Elle*

sort/sortira/est sortie de la ville en longeant la mer; Sortez de la ville en longeant la mer; Il vaut mieux que vous sortiez de la ville en longeant la mer).

V některých případech je sporné, zda gerundiální syntagma závisí jen na slovesném přísudku, nebo na přísudku a některých větných členech, které jej rozvíjejí. V takových situacích lze konstatovat, že gerundiální syntagma je závislé na celé větě, jejímž jádrem je slovesný přísudek (*Puis, en lui brossant le noir tableau d'une infirmité qui la condamnerait à épouser le boîteux du village, je la persuadai que sauter du toit de sa maison dans l'espoir de faire une fausse couche était une pure idiotie; Les gens s'intéressaient à elle en apprenant qu'elle était américaine).*

b) Gerundiální syntagmata spojená s příslovcem nebo s příslovečným určením času či místa

Gerundiální syntagma se může pojit s příslovečným určením času (*Le lendemain matin, en buvant son chocolat, elle relit ses notes, consulte ses documents, et entreprend la rédaction du texte; Ce soir-là, en sortant de chez elle, je pris conscience de la jalousie que je suscitais chez les jeunes du village*). V prvním případě gerundiální syntagma *en buvant son chocolat* upřesňuje konkrétní okamžik příslovečného určení *le lendemain matin*; ve druhém případě stejně funguje gerundiální syntagma *en sortant de chez elle* ve vztahu k syntagmatu *ce soir-là*.

Jedná se tak o „komplexní příslovečné určení“, které v prvním z výše uvedených příkladů závisí na všech třech přísudcích, které po něm následují. Uvnitř takového komplexního příslovečného určení lze změnit pořadí jednotlivých prvků, aniž by došlo k výrazné změně významu (*En buvant son chocolat, le lendemain matin, elle relit ses notes (...); En sortant de chez elle, ce soir-là, je pris conscience de la jalousie que je suscitais chez les jeunes du village*).

Podobná situace může nastat ve větách s příslovečnými určeními místa (*Ma chambre est au premier étage, à gauche en regardant la mer; A l'intérieur, la cafétéria est immédiatement à gauche en entrant par l'entrée des étudiants, ou à droite après avoir descendu trois marches en entrant par l'entrée principale*). V prvním z těchto dvou příkladů je gerundiální syntagma *en regardant la mer* závislé na příslovečném určení *à gauche*. Vzniká tak komplexní příslovečné určení místa; druhý z výše uvedených příkladů je obdobný.

Ve většině vět tohoto typu gerundium následuje po příslovečných určeních *à gauche*, *à droite* atd., v méně častých případech však může být pořadí obrácené (*le local 203 est en entrant à gauche*). Pořadí zde vyjadřuje logický sled – nejprve je třeba vstoupit, a až potom uvidíme po levé straně zmiňovaný prostor.

Komplexní příslovečné určení místa se také může skládat z více částí (*Sur la gauche, en remontant la rue, juste après un autre bar qui fait angle avec le quai, se dresse un hôtel de trois étages, aux dorures patinées, ou crasseuses, on ne sait plus*). Zde se jedná o tři části: *sur la gauche*, *en remontant la rue* a *juste après un autre bar qui fait angle avec le quai*.

V tomto typu výpovědi nemůže být gerundium nahrazeno příčestím přítomným.

c) Gerundiální syntagmata spojená se jmenným syntagmatem

Gerundiální syntagma se může pojit rovněž se jmenným syntagmatem. Rozlišujeme zde dva typy tohoto spojení. V prvním z nich se jedná o jmenné věty použité jako titulky, např. v novinách či v reklamě (*L'anglais en s'amusant; Macadam music. La culture en roulant; La drague en chattant*). Tyto věty jsou zcela jasné i bez bližšího vysvětlení (*[méthode pour] apprendre l'anglais en s'amusant*). Gerundiální syntagma si v tomto typu vět uchovává svou adverbialní funkci, bylo by možné je nahradit slovními spojeními *l'anglais sans peine, par le jeu* atd.

Ve druhém typu spojení gerundiálních syntagmat na jmenném syntagmatu lze daná substantiva nazvat deverbilizovanými přísudky (*Demande de renseignements et de spécimens en écrivant à : Classiques Hachette, (...); Tu te souviens de ton émotion en recevant cette lettre ?*). Tato substantiva by mohla být doplněna vhodným slovesem (*faites une demande; l'émotion que tu as éprouvée*).

Místo gerundia zde opět nemůže být použito příčestí přítomné.

1.3.2.2 Gerundiální syntagmata, která se nepojí s větným členem

Jak uvádí Halmøyová (2003: 76), mezi těmito konstrukcemi lze charakterizovat několik rozdílných typů. Prvním z nich jsou gerundiální syntagmata, která tvoří součást názvu knihy nebo titulku novinového článku (*En attendant Godot; En écoutant parler la langue*). Další kategorií jsou slovníkové definice (*Fidus Achates : expression de Virgile en parlant d'Achate, le plus fidèle des compagnons d'Enée*). Stejně jako u druhého typu gerundiálních

syntagmat závislých na nominálních syntagmatech, i zde by bylo možné doplnit gerundium vhodným časovaným slovesem (*expression employée par Virgile en parlant d'Achate*).

Ani v tomto případě nelze gerundium nahradit přičestím přítomným; pokud bychom tak učinili, bylo by nutné změnit syntax (*Fidus Achates : expression de Virgile **parlant** d'Achate*). Přičestí přítomné by bylo závislé na jméně *Virgile* a mělo by funkci přívlastku (ne funkci příslovečného určení jako v případě gerundia).

1.3.3 Gerundium a gramatikalizace

Halmøyová (2003: 77) rozlišuje mezi gerundii, která nejsou závislá na žádném větném členu, také konstrukce, v nichž bylo gerundium gramatikalizováno v téměř ustrnulém užití. Prvním z těchto typů je užití adverbialní: *en attendant* (v jiných jazycích se místo tohoto spojení používají příslovce, např. *meanwhile* nebo *in the meantime* v angličtině, *mezitím* v češtině), (*soit dit*) *en passant* (ve smyslu výrazů *de façon accidentelle, au passage, incidemment: Faire une réflexion, une critique **en passant***).

Dalším typem je užití předložkové: *en allant* (*à, sur, vers*), *en partant* (*de*) (*Les mouchoirs sont dans le troisième tiroir de la commode **en partant** du haut*), *en passant* (*par*) (zde gerundium tvoří součást předložkového spojení *de... à... en passant par* nebo jeho varianty *depuis... jusqu'à... en passant par: Du logement aux transports **en passant** par la fiscalité et les actes d'état civil, toute la vie quotidienne des familles sera revisitée*).

Poslední typ představuje užití spojkové: *en admettant que, en attendant que, en supposant que*. Tato spojení mají podřadicí funkci a vždy po nich následuje konjunktiv (***En admettant qu'il ait raison, quelles chances a-t-il de s'en tirer ?; Me voici avec mon télescope en attendant que la Lune se couche et que je puisse photographier la comète; En supposant que ce soit vrai, comment le prouver ?***). Je třeba zmínit také konstrukci *en attendant de*, po níž následuje infinitiv (*C'est un moyen de ne pas nous faire oublier **en attendant** de retrouver une édition papier*).

1.3.4 Postavení gerundiálního syntagmatu ve větě

Halmøyová (2003: 83) uvádí sedm pozic ve větě, na nichž se může gerundiální syntagma vyskytovat:

- a) postavení na začátku věty (***En sortant du cinéma, Emile a rencontré Léa***);

- b) postavení mezi podmětem a přísudkem (*Emile, en sortant du cinéma, a rencontré Léa*);
- c) postavení mezi pomocným slovesem a přičestím minulým (*Emile a, en sortant du cinéma, rencontré Léa*);
- d) postavení mezi přísudkem a předmětem (*Emile a rencontré, en sortant du cinéma, Léa*; tato pozice je vhodnější, pokud je předmětové syntagma delší: *Je me rappelle encore, en vous parlant, son odeur sauvage et répugnante*);
- e) postavení na konci věty za předmětem (*Emile a rencontré Léa (,) en sortant du cinéma*);
- f) postavení na konci věty bez předmětu (*Le liquide se répandait en dégoulinant*);
- g) postavení mezi jednotlivými částmi konstrukce, která rozvíjí sloveso (*Certains matins, lorsque le ciel était très bas, vous aviez l'impression, en regardant au loin, qu'une hotte en bambou grimpait toute seule sur le sentier, et disparaissait dans un nuage gris*).

Lze konstatovat, že gerundiální syntagma se může nacházet ve všech částech věty; vždy ovšem záleží na kontextu a významu gerundiální konstrukce.

1.4 Sémantické vlastnosti

Halmøyová (2003: 87) uvádí, že většina lingvistů, kteří považují francouzské gerundium za syntagma s adverbiální funkcí, se zaměřuje na jeho významy odpovídající příslovečnému určení. Autorka také připomíná, že gerundium samo o sobě (tj. předložka *en* + tvar slovesa s koncovkou *-ant*) je bezpříznakové a konkrétní významové hodnoty nabývá až ve spojení s řídícím slovesem.

Například Grevisse (1986: 758) konstatuje, že gerundium může vyjadřovat současnost (*En débarquant, je l'avais déjà remarqué*), příčinu (*En tergiversant comme vous avez fait, vous avez tout compromis*), podmínku nebo předpoklad (*En procédant avec plus de méthode et en faisant de nouveaux efforts, vous auriez réussi*), ústupek nebo protiklad (*Mais enfin ces guerriers, illustres ignorants, en étant moins polis n'en étaient pas moins grands*), prostředek nebo způsob (*Et ce n'est qu'en fuyant qu'on pare de tels coups*).

1.4.1 Vztah mezi řídicím slovesem a gerundiálním syntagmatem

Jak uvádí Halmøyová (2003: 88), gerundiální konstrukce vytváří vztah mezi dvěma procesy, vyjádřenými řídicím slovesem (syntakticky nadřazeným) a gerundiálním syntagmatem (syntakticky podřazeným). Podle umístění gerundiálního syntagmatu může věta nabýt různých významů (*Zoé est partie **en claquant** la porte; **En claquant** la porte, Zoé a réveillée son petit frère; **En claquant** la porte, elle réveillerait [aurait réveillée] son petit frère*).

V prvním z výše uvedených příkladů gerundiální syntagma následuje po řídicím slovese, a to bez pauzy (v psaném projevu bez čárky). Přináší zde novou (rematickou) informaci. Podle autorky by v tomto případě byla bez bližšího kontextu antepozice gerundiálního syntagmatu poněkud neobvyklá ([?] ***En claquant** la porte, Zoé est partie*).

V dalších dvou příkladech je gerundiální syntagma anteponováno a i bez dalšího kontextu je lze chápat jako téma věty, tedy jako již známou informaci. Ve druhém případě má gerundiální syntagma příčinný význam (prásknutí dveřmi dělá hluk, a tento hluk může někoho probudit). Ve třetím příkladu se změnil čas řídicího slovesa, kondicionál tuto situaci prezentuje pouze jako možnou; gerundiální syntagma zde má hypotetické zabarvení. V těchto dvou příkladech by se mohlo gerundiální syntagma nacházet také až za řídicím slovesem, aniž by se tento příčinný nebo hypotetický smysl narušil (*Zoé a réveillée son petit frère **en claquant** la porte; Elle réveillerait [aurait réveillée] son petit frère **en claquant** la porte*).

Pokud je gerundiální syntagma postponováno, nemusí to podle Halmøyové (2003: 89) nutně znamenat rematickou informaci. Záleží zde na širším kontextu (– *Zoé a été privée d'argent de poche parce qu'elle est sortie **en claquant** la porte. – Ce n'est pas un peu sévère ? Claquer une porte, ce n'est pas si grave ! – Si justement, elle a de nouveau réveillée son petit frère **en claquant** la porte, et il a fallu une heure pour le rendormir*).

1.4.2 Problematika „okolnostních“ významů

Halmøyová (2003: 89) poukazuje na fakt, že gerundiální syntagmata jsou na základě svých „okolnostních“ významů rozdělována do podobných kategorií jako příslovečná určení. Jednotlivé gramatiky jsou ovšem v tomto rozčleňování nejednotné; gerundiální syntagmata navíc nemohou vyjádřit např. místo a některé logické vztahy (zejména logickou následnost, tj. účel, důsledek nebo výsledek).

Nelze se také spoléhat na nahrazení gerundiálního syntagmatu vedlejší větou příslovečnou, jelikož tyto vedlejší věty nemohou vždy vyjádřit stejný význam jako gerundium. Ve vedlejších větách je pomocí spojky (*parce que, quand, si* atd.) vždy explicitně vyjádřen vztah, který je v gerundiální konstrukci jen implicitní. V některých případech lze gerundiální syntagma nahradit několika různými vedlejšími větami, jindy naopak žádná substituce není vhodná (*Le 25 septembre, l'armée revenait discrètement à la charge, profitant du calme de Yom Kippur, en tentant de chasser les habitants des grottes et en décrétant la zone territoire militaire fermée aux civils pour une période de trois mois*).

Ve výše uvedeném příkladu by vedlejší věta příslovečná časová (*quand elle tentait de chasser les habitants des grottes*), příčinná (*parce qu'elle tentait de chasser les habitants des grottes*), prostředková ani způsobová nepřenesla přesně stejný význam jako gerundiální konstrukce.

Halmøyová se ve své typologii gerundiálních konstrukcí zaměřuje na možný vztah mezi řídicím slovesem a gerundiálním syntagmatem a na význam z tohoto vztahu vyplývající.

1.4.3 Typologie gerundiálních konstrukcí

Autorka Halmøyová (2003: 91) rozděluje typologii konstrukce gérondifu na dvě části a to na část A a na část B, podle toho, zda je vztah VR (verbe regissant) – SG (syntagme gérondif) orientován logicky či nikoli – v závislosti na tom, zda existuje interakce mezi prvním a druhým procesem či se jedná o jednoduchý průvodní jev dvou procesů.

U typologie A, kde se vyskytuje interakce mezi prvním a druhým procesem, udává tento příklad:

Il essayait de réchauffer ses pieds en les frottant entre ses mains.

Třením svých chodidel rukama se pokoušel je zahřát.

U typologie B, kde se vyskytuje jednoduchý průvodní jev obou procesů, udává příklad:

Il faisait les cent pas en fumant sa pipe.

Chodil sem a tam a kouřil při tom dýmku.

Uvnitř těchto dvou velkých kategorií rozlišuje autorka ještě navíc jeden zvláštní případ, a sice příklad CG (construction gérondif), které nazývá A' a B', ve kterých gerundium pouze upřesňuje aspekt procesu vyjádřeného prostřednictvím VR. Gerundium kategorie A'

znázorňuje jeden z aspektů abstraktní nebo metaforické myšlenky vyjádřené prostřednictvím VR. Gerundium konstrukce B' - kterému autorka ponechává název „ de manière “ – tedy způsobem, označuje zvláštní modalitu procesu vyjádřeného prostřednictvím VR.

U typologie A' udává autorka tento příklad:

Enétranglant sa mère, il a tué le rêve.

Uškrcením své matky, zabil sen.

U typologie B' udává autorka tento příklad:

Dit-il en bafouillant =bafouilla-t-il

Říká mektavě = zamektal

V těchto dvou typologiích uvádí autorka různé druhy gerundií, o kterých pojednáme v následující části práce.

1.4.3.1 Typologická část A

1.4.3.1.1 Gerundium s časovým významem

Podle Halmøyové (2003: 92) se jedná o velmi častý typ gerundia, který se vyskytuje zejména v beletrii. V tomto typu gerundiálních konstrukcí se gerundium velmi často tvoří od sloves vyjadřujících přemísťování, a to jeho počáteční nebo konečnou fázi (*entrer/renter/sortir, approcher/s' éloigner, arriver/partir*) či jeho průběh (*monter/descendre, se promener* aj.). Řídící sloveso je často sloveso dokonavé vyjadřující smyslový vjem (*voir, entendre, apercevoir, remarquer*) nebo „rozumový“ predikát (*comprendre, se rendre compte*). Uvedme několik příkladů: ***En approchant de la chambre, j'entendis les cris douloureux d'un homme, malgré la porte fermée; En entrant chez elle, je crus voir une jeune lycéenne de la ville; Mais la peur viscérale, atroce, je l'ai connue en quittant la prison de Vologda.***

Řídící sloveso je většinou v časech *passé simple* nebo *passé composé*, jak si můžeme povšimnout ve výše uvedených příkladech, ale je možné užít i další časy, např. čas přítomný, imperfektum nebo *futur antérieur* (***Je la retrouve en descendant dans la cuisine; En franchissant le portique du départ, elle aura sans doute oublié les vilains coups de ciseaux de la coiffeuse du village olympique; Une femme a toujours un paquet de linge à déposer en partant au cinéma, le pain à ne pas oublier en rentrant du travail; En rentrant d'Ouistreham, l'étudiant voyait passer les bornes avec une sorte d'amertume.***

Ze všech výše uvedených příkladů je patrné, že gerundium s časovým významem může předcházet před řídicím slovesem nebo po něm následovat. Jedná se o typ gerundiálních konstrukcí s nejvolnější syntaxí. Často ani není respektováno pravidlo, podle něhož musí mít obě slovesa stejný podmět (*En la reconduisant jusqu'au portillon de notre hospice ce soir-là, elle ne m'embrassa pas; En fouillant à la recherche d'un pull-over, mes doigts butèrent sur quelque chose de doux, de souple et de lisse*).

Gerundium s časovým významem může následovat po příslovcích času jako *dès, juste* (*dès en arrivant, juste en partant* atd.) nebo po výrazu *comme* sloužícím ke srovnání (*Il n'avait aucune raison de se presser et il n'avait pas besoin non plus, comme en descendant la Grand Côte, de rouler au ralenti*). Tento typ gerundia je také jediný, který může být připojený k příslovci nebo příslovečnému slovnímu spojení vyjadřujícímu místo nebo čas (*à gauche en entrant* aj.).

Gerundium vytvořené od nedokonavého slovesa může vyjadřovat „rámec“ (*Il m'arrivait, en travaillant, d'avoir des visions*). Imperfektum řídicího slovesa zde označuje opakování situace.

1.4.3.1.2 Vztah příčiny, podmínky nebo prostředku

Halmøyová (2003: 94) dále vyčleňuje skupinu případů, v nichž gerundium vstupuje do vztahu závislosti vůči řídicímu slovesu. Stejně jako u gerundií s časovým významem je i tento vztah vždy orientovaný v čase. Gerundium zde „spouští“ děj (vyjadřuje příčinu, podmínku nebo prostředek) a řídicí sloveso v sobě zahrnuje výsledek, důsledek nebo požadovaný cíl. Pořadí gerundiálního syntagmatu a řídicího slovesa může být libovolné; proces vyjádřený gerundiem však vždy logicky předchází procesu, který označuje řídicí sloveso (*Ruth avait dû survivre en prenant du Prozac, ou un amant, ou un psy, ou les trois*).

a) Gerundiální konstrukce s příčinným zabarvením (čas + příčina)

Gerundium se může tvořit od slovesa vyjadřujícího smyslový vjem (*voir, entendre*), řídicí sloveso pak označuje bezprostřední reakci tímto vjemem vyvolanou (*Je me suis brûlée. Marion a pleuré en m'entendant crier; Il éclata de rire en voyant que sa voix me faisait sursauter*). Pokud gerundiální syntagma předchází před řídicím slovesem, je odděleno čárkou; vyjadřuje se tak chronologické pořadí jednotlivých akcí.

Jestliže gerundiální syntagma následuje za řídicím slovesem (oddělené čárkou či nikoliv), představuje réma věty. Je-li odděleno čárkou, lze je chápat jako vsuvku či pozdější vysvětlení (*Il fit sauter les plombs en établissant un faux contact; Papa a tué ma soeur aînée, d'un coup de fusil, en la prenant pour un cambrioleur...*).

b) Gerundiální konstrukce s podmínkovým zabarvením

V tomto typu konstrukcí může řídicí sloveso vyjadřovat možnost (*on peut, il est possible* atd.), jak ukazují tyto příklady: *En partant de bonne heure, nous pouvons être rentrés dans la nuit; Mais en regardant mieux, il est possible de discerner le rejet déjà grand*).

Řídicí sloveso může být v přítomném čase, v některém z časů podmiňovacího způsobu nebo ve vyšším stylu i v konjunktivu předminulého času (*J'attire ses mépris en ne me vengeant pas; En revenant, il l'aurait réveillée*).

Řídicí sloveso v podmiňovacím způsobu často vyvolává podmínkový význam, není to však pravidlem (*Le professorat laissait des loisirs ; les préoccupations des universitaires rejoignent celles des littérateurs : je passerais constamment d'un sacerdoce à l'autre ; je vivrais dans le commerce des grands auteurs ; d'un même mouvement, je révélerais leurs ouvrages à mes élèves et j'y puiserais mon inspiration. Je me distrairais de ma solitude provinciale en composant des poèmes*). V tomto příkladu nemají kondicionály hypotetický význam a gerundiální syntagma zde vyjadřuje spíše prostředek.

Interpretaci těchto konstrukcí může ovlivnit často se vyskytující výraz *même* (*Il souffrait d'une grave myopie, et même en écarquillant les yeux, il était incapable de nous reconnaître*).

c) Gerundiální konstrukce se zabarvením prostředku

Na schopnosti gerundiálních syntagmat vyjadřovat prostředek se gramatici shodují; jedná se navíc o prototypické užití gerundia. Řídicí sloveso často vyjadřuje úsilí, záměr (*essayer de, s'efforcer de, tenter, vouloir*), možnost (*pouvoir*) nebo výsledek (*permettre, parvenir à, réussir à*): *George W. Bush espère éviter la récession en baissant les impôts; En prêtant l'oreille, je parvenais à discerner quelques bribes de leur conversation*. Gerundiální syntagma může předcházet před řídicím slovesem nebo po něm následovat.

Gerundiální syntagma v tomto užití může také odpovídat na otázku *comment ?* (*Comment réussir ce dosage ? En évitant, notamment, les situations prévisibles et les personnages archétypiques*).

V některých případech může nad významem prostředku převládat „vztah zahrnutí“ (*Le mot d'ordre : sensibiliser riverains et touristes à cette construction en créant une mini-mini plage contre le maxi-maxi bétonnage*). Proces vyjádřený gerundiem je zde do jisté míry zahrnutý také v procesu vyjádřeném řídicím slovesem.

1.4.3.1.3 Vztah zahrnutí nebo rovnocennosti

Halmøyová (2003: 99) připomíná, že gramatiky toto užití gerundia nezachycují, třebaže se jedná o častý prostředek současné žurnalistiky (*Ségolène Royal avait volé dans les plumes de ses collègues en annonçant une réforme de l'accouchement sous X; Ce fermier s'est trouvé une niche en ouvrant, il y a dix ans, sa propre boutique de viande*). V těchto příkladech je řídicí sloveso abstraktní, metaforické a nachází se v hyperonymickém vztahu ke gerundiální konstrukci – ta představuje jednu z jeho možných realizací.

V uvedených příkladech gerundiální syntagma následuje za řídicím slovesem a představuje réma věty; gerundiální syntagma však může být také anteponováno a vyjadřovat tak téma (*Notons que la chaîne Monoprix, en développant son concept de « city-marché », a tapé dans le mille : le mélange de proximité et d'urbanité, de chaleur et de béton, de tradition et de modernité, pour parler comme un slogan publicitaire, est extrêmement prisé*).

V následujícím příkladu se vztah zahrnutí rozšiřuje o význam „rovnocennosti“, zvýrazněný pomocí příslovce *ainsi*, které odkazuje ke gerundiálnímu syntagmatu: *C'est ainsi qu'elle a été le porte-drapeau de l'égalité en accusant les ressemblances plutôt que les différences entre les sexes*. Význam rovnocennosti může být umocněn použitím příslovce *aussi* nebo užitím stejného lexému ve formě gerundia i řídicího slovesa (*A la forme de sa bouche, à la façon dont ses épaules se sont affaissées, à sa main qui tombait, j'ai su que j'allais la perdre. Qu'en posant cette question idiote, j'avais posé ma tête sur le billot*).

Přechod mezi významem prostředku a zahrnutí/rovnocennosti je často nejasný a v mnoha případech se tyto významy doplňují (*Aucun hôpital n'accepterait de violer la loi, en mettant au monde l'enfant d'un couple non marié; Le choc du 11 septembre a déjà fait sentir un effet majeur en restaurant le primat du politique sur l'économique*).

Stejně jako v případě konstrukcí s významem prostředku si gerundiální syntagma a řídicí sloveso nemohou prohodit role; jedná se o „orientovaný“ vztah.

1.4.3.2 Typologická část B

1.4.3.2.1 Vztah současnosti (doprovodu)

Podle Halmøyové (2003: 101) se v tomto typu konstrukcí již nejedná o orientovaný vztah mezi gerundiálním syntagmatem a řídicím slovesem. Jde zde o dva procesy vykonávané stejným činitelem, aniž by mezi nimi existovala logická souvislost. Nastává zde vztah současnosti dvou dějů; gerundiální konstrukci by bylo možno nahradit dvěma souřadně spojenými větami (*Le chef faisait les cent pas en fumant / Le chef fumait en faisant les cent pas / Le chef fumait et faisait les cent pas / Le chef faisait les cent pas et fumait*). Gerundiální syntagma zde může následovat po výrazu *tout* (*A ses côtés, Jacques Chirac envoyait des baisers à la foule tout en aplatissant une mèche folle, dérangée par la brise*).

Gerundiální syntagmata i řídicí slovesa v tomto typu konstrukcí spadají do kategorie gestikulace a mimiky, pohybu nebo přemísťování, která mohou doplňovat slovesa typu *dire*, vjemová slovesa a „rozumové“ predikáty (*penser, réfléchir* atd.): *Charles, l'air ébahi, regardait Alice en souriant faiblement; Elles se racontaient des histoires en se faisant les ongles*.

V příkladech uvedených v předchozím odstavci lze řídicí sloveso a gerundiální syntagma za sebe vzájemně zaměnit; ve většině gerundiálních konstrukcí by však s takovouto záměnou došlo ke změně perspektivy (*Je me rase en chantant x Je chante en me rasant; prier en fumant x fumer en priant*).

Halmøyová (2003: 103) podotýká, že toto užití gerundia je velmi časté v beletrii, konkrétně pak v uvozovacích větách (– *Aide-moi, me dit le médecin en me passant un bout de la bande de gaze; (...), cria-t-il en me fixant droit dans les yeux*).

V tomto typu konstrukcí bývá gerundiální syntagma postponováno vzhledem k řídicímu slovesu bez čárky v psaném projevu, a nelze je tedy nahradit příčestím přítomným.

Vztah hyponymie (způsobu)

Halmøyová (2003: 104) uvádí, že v tomto typu konstrukcí vyjadřuje dvojice řídicí sloveso-gerundiální syntagma jediný děj. Obě slovesa mají tedy stejného činitele a gerundiální syntagma je vůči řídicímu slovesu ve vztahu hyponymie. Řídicí slovesa mohou spadat do kategorie sloves pohybu/přemíst'ování nebo do skupiny sloves typu *dire*. Gerundium v obou případech upřesňuje způsob.

a) Řídicí sloveso typu *dire*

Uved'me několik příkladů: *Elle répondit en bafouillant que c'était la fille d'une ancienne voisine; J'ai dit sans atout, prononçait Capel en détachant les syllabes*. Tyto konstrukce se často vyskytují v uvozovacích větách, jak dokazuje druhý z uvedených příkladů.

Pořadí jednotlivých součástí konstrukce je téměř neměnné: nejdříve stojí řídicí sloveso, potom podmět a teprve na třetím místě gerundiální syntagma. Gerundium představuje vždy réma věty a také nese sémantickou váhu celého obratu. Sloveso typu *dire* je v celé konstrukci redundantní: *dit-il-en bafouillant* → *bafouilla-t-il*, *dit-il en hurlant* → *hurla-t-il* atd.

b) Řídicí sloveso pohybu/přemíst'ování

Pokud řídicí sloveso nepřináší nějakou podstatnou informaci (stejně jako tomu je u sloves typu *dire*), je ve větě nadbytečné: *Ludi vint à leur rencontre en galopant* → *Ludi galopa à leur rencontre*. Ve většině případů ovšem řídicí sloveso zahrnuje více sémů a toto zkrácení věty není možné (*Il se mit à danser en tournant sur lui-même; Le petit les rejoignit en courant*).

Gerundiální syntagma obvykle od řídicího slovesa neodděluje čárka, ačkoliv tento případ může nastat z důvodu expresivity nebo výrazu vloženého mezi gerundiální syntagma a řídicí sloveso (*Il s'éloigna rapidement, en nageant de toutes ses forces*).

2 SLOVESNÝ TVAR GÉRONDIF A ČEŠTINA

V této části práce se budeme zabývat možnými českými ekvivalenty překladu gérondivů do češtiny. Proto, abychom mohli vyslovit jednotlivé hypotézy o českých ekvivalentech, musíme blíže prostudovat český přechodník přítomný.

Pro tyto potřeby budeme používat nejčastěji publikaci GREPL, Miroslav, a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. A dále publikaci GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Tyto dvě publikace nám pomohou lépe pochopit český přechodník přítomný.

2.1 Přechodník přítomný v češtině

Grepl a kol. (2001: 335) řadí přechodníky (transgresivy) společně s infinitivem a přičestím minulým a trpným mezi neurčité slovesné tvary. Ze slovesných gramatických významů přechodníky vyjadřují číslo, čas, rod a vid, ze jmenných gramatických významů pak rod.

Přechodník přítomný se tvoří od přítomného kmene nedokonavých sloves. Od sloves předmětových je možno vytvořit pasivní přechodník přítomný pomocí přechodníkového tvaru slovesa *být* a přičestí trpného (*jsa volán, jsouc volána/-o, jsouce voláni/-y, -a*). Pokud utvoříme přechodník přítomný od slovesa dokonavého, slouží v knižním jazyce k vyjádření předčasnosti v budoucnosti (*Koupí si psa, aby byla, přijdouc domů, přivítána, jak se sluší a patří*).

Grepl a kol. upozorňují, že přechodník přítomný se tvoří téměř výhradně od sloves nedokonavých, jelikož vyjadřuje současnost s obsahem predikátu (*Pokuřujíc psala Eva (-lo dítě) dopis; Pokuřujíc píše Eva (dítě) dopis; Pokuřujíc bude Eva (dítě) psát/napíše dopis*). Také připomínají, že od některých sloves se užívá jedna z forem přechodníku přítomného jako ustrnulá (*chtě nechtě, nehledě/nehledíc na to, že..., soudě/soudíc aj.*). Tyto přechodníky lze řadit mezi adverbia a předložky.

Podle Grepla a kol. slouží přechodníky ke kondenzaci obsahu věty. Mají knižní až archaický charakter a nacházejí uplatnění především v psaných projevech ve vyšším stylu odborném a uměleckém.

Radina (1977: 82) upozorňuje na fakt, že *gérondif* stejně jako český přechodník vyžaduje, aby obě věty měly stejný podmět. Přechodník podle něj může vyjadřovat současnost (*Je les ai vus en allant à l'école. – Viděl jsem je jda do školy*) nebo prostředek (*Il s'est usé les yeux en lisant. – Zkazil si oči čtením*).

Radina se ve své práci zamýšlí nad užitím přechodníků v češtině. Připomíná, že jsou na místě v těch případech, kdy je třeba „jazykové vyjádření povznést do vyšší roviny“ (1977: 82). Překladaatelům připomíná např. častý výskyt přechodníků v preambulích mezinárodních smluv. Vyslovuje také hypotézu o vlivu ruštiny, slovenštiny a dalších jazyků, díky němuž je frekvence přechodníků v češtině překladů výrazně vyšší než v českém spontánním vyjádření. Ve výše uvedených jazycích má přechodník obvykle jen jeden tvar pro všechny rody i obě čísla, zatímco v češtině existují tři tvary přechodníku – jeden pro mužský rod jednotného čísla, druhý pro ženský a střední rod jednotného čísla a třetí pro všechny rody v čísle množném. Radina podotýká, že zejména mladí překladaatelé jednotlivé tvary přechodníků neovládají na dostatečné úrovni a dopouštějí se četných omylů.

Autor rovněž zmiňuje, že přechodníky jsou jediná slovesná kategorie, která v češtině vyjadřuje tzv. druhotné časové vztahy, tedy současnost a předčasnost. Přechodník přítomný označuje současnost, přechodník minulý pak předčasnost. Ve všech ostatních slovesných kategoriích je v češtině ztotožňována současnost s přítomným časem, předčasnost s časem minulým a následnost s časem budoucím.

Radina dále připomíná, že při překládání se lze přechodníku vyhnout. Nejčastějším řešením bývá rozvedení do vedlejší věty nebo podstatným jménem; záleží přitom na povaze věty (*en chantant – zpívaje, zpívajíc(e); zpěvem*).

2.2 České ekvivalenty slovesného tvaru *gérondif*

2.2.1 Konstrukce s časovým významem

Hendrich a kol. (2001: 412) poznamenávají, že francouzské gerundium může vyjadřovat děj současný s dějem přítomným (*Ne sifflez pas en travaillant. – Nehvízdejte (si) při práci*), minulým (*Nous nous sommes promenés en bavardant. – Procházeli jsme se a povídali si*) nebo budoucím (*Vous verrez Antoine en passant devant sa petite maison. – Uvidíte Antonína, až půjdete kolem jeho domku*). Pro zdůraznění současnosti a nepřetržitosti děje může být přechodník zesílen příslovcem *tout* (*Tout en discutant, ils sont arrivés à la*

rivière – Jak tak stále hovořili, došli k řece / Diskutovali, až došli k řece; Tante Amélie tricote tout en regardant la télévision – Teta Amélie plete a přitom se [ještě] dívá na televizi).

Grepl a Karlík (1998: 267) se zabývají časovým určením temporálně orientujícím (v kontrastu s určením temporálně limitujícím). Toto určení vymezuje časový bod nebo úsek, vzhledem k němuž platí propozice (*V noci jsem nemohl spát; Když jsem byl v Paříži, nemohl jsem spát*). V kategorii časových určení temporálně orientujících dále rozlišuje mezi časovým určením, které vyjadřuje, že děj probíhá v rámci udaného časového bodu nebo úseku (*V noci kouřila; Když pila kávu / při pití kávy / při kávě kouřila*), a určením vyjadřujícím, že děj probíhá mimo rámec udaného časového bodu nebo úseku (*Před osmou se vrátím; Vrátím se, než se rozední / před rozedněním*).

Za možný ekvivalent francouzského gerundia můžeme považovat první z těchto dvou skupin, tedy případ, kdy děj probíhá v rámci udaného časového bodu nebo úseku. Autoři uvádějí, že na rozdíl od určení místa je v adverbiálních výrazech daleko více ustáleno užití určitých předložek v závislosti na substantivu. Funkci tvaru *gérondif* zde může plnit zejména spojení předložky *při* a podstatného jména v lokativu; užívá se zde zejména jmen dějových (*při obědě, při hře, při práci*). Toto spojení může také vyjadřovat vztah současnosti (viz kapitola 1.4.3.4); dále by bylo možno současnost vyjádřit pomocí dvou vět souřadně spojených spojkou *a*.

Francouzské gerundium lze v češtině nahradit také vedlejší větou časovou. Tyto věty vyjadřují „současnost propozice vyjadřované větou vedlejší s platností propozice vyjadřované větou hlavní, přesněji řečeno to, že děj věty vedlejší se v některém bodě svého trvání stýká s dějem věty hlavní; jsou uvozeny základní časovou spojkou *když*, hov. spojkou *jak*.“² Autoři dodávají, že ve větě hlavní může být s ohledem na děj sloveso vidu dokonavého nebo nedokonavého, v časové větě pak zpravidla sloveso vidu nedokonavého (*Když docházeli k rychtě, zahlédli tam před ní dva kyrysíky; Žertem ji plácl po zadku, jak šla kolem*).

Připomeňme, že ve větách, v nichž má gerundium časový význam, často není respektováno pravidlo o stejném podmětu řídicího slovesa a gerundia, a proto sem můžeme rovněž v češtině zařadit souvětí se dvěma různými podměty.

² Grepl a Karlík (1998: 269)

2.2.2 Vztah příčiny, podmínky nebo prostředku

a) Vztah příčiny

Hendrich a kol. (2001: 413) připomínají, že po výraze *rien que* gerundium vyjadřuje příčinu (*Rien qu'en vous voyant, mon frère était toujours très heureux – Bratr už jen když vás viděl, byl vždycky velmi šťastný*).

Grepl a Karlík (1998: 303) uvádějí, že v češtině se příčina vyjadřuje zejména vedlejšími větami příčinnými. Základní spojkou je *protože*, další knižní či archaické spojky jsou např. *poněvadž, jelikož, ježto*. Můžeme zde nalézt také složené spojovací prostředky typu *z toho, že; od toho, že; za to, že* (*Byl pokárán za to, že neuposlechl*). Sekundárně se určení příčiny vyjadřuje rozličnými adverbialními výrazy (*Udělal to z nerozvážnosti; Plakal radostí; Od práce ji bolelo celé tělo*).

Podle Hendricha a kol. (2001: 413) může spojení s příslovcem *tout* zdůrazňovat protiklad a gerundium v takovém případě vyjadřuje přípustku (*Tout en pleurant, elle gardait de l'espoir – I když plakala, stále [ještě] doufala; Tout en travaillant très dur, il arrive à étudier en même temps – Přestože [tak] těžce pracuje, dokáže přitom ještě studovat*). Jak uvádějí Grepl a Karlík (1998: 305), neúčinná příčina (přípustka) se v češtině primárně vyjadřuje vedlejšími větami se spojkami typu *ač, ačkoli(v), třebaže, třeba(s), přestože*, knižně *jakkoli(v)*. Mohou se také užít spojky *jak* nebo *i když*.

b) Vztah podmínky

Hendrich a kol. (2001: 413) dokazují, že přechodník přítomný se užívá také k vyjádření podmínky (*En marchant un peu plus vite, vous arrivez à la gare à l'heure – Půjdete-li trochu rychleji, přijdete na nádraží včas; Je crois que vous auriez des informations sûres en vous abonnant à ce journal – Myslím, že byste měl spolehlivé zprávy, kdybyste si předplatil tyto noviny*).

Grepl a Karlík (1998: 291) rozlišují mezi určením podmínky otevřené, otevřené podmínky neúčinné, podmínky kontrafaktuální, kontrafaktuální podmínky neúčinné a podmínky splněné.

V podmínce otevřené autor promluvy nechává otázku vztahu děje či stavu odpovídajícího kauzujícímu či motivujícímu ke skutečnosti otevřenou. Tato podmínka se

vyjadřuje nejčastěji vedlejšími větami podmínkovými, které jsou uvozeny spojkami typu *jestliže* s indikativem (***Pokud jsem měl volno, chodíval jsem na turistické vycházky***) nebo typu *kdyby* s kondicionálem přítomným. Další zvláštní odstíny lze vyjádřit složenými spojovacími prostředky (*jen když, také když, už když*). Sekundárně je možno užít adverbialní výrazy (***Bez peněz do hospody nelez***). Otevřenou podmínku možnou (nikoliv reálnou) může vyjádřit také infinitiv (*Byl bys hloupý, jezdit za ním*).

Otevřená podmínka neúčinná bývá někdy nazývána podmínkově-přípustkovým určením. Vyjadřuje se vedlejšími větami uvozenými spojovacím výrazem složeným z částice *i* a spojky *když* (s indikativem nebo kondicionálem přítomným) nebo *kdyby* (s kondicionálem přítomným): ***I kdybys prstíčkem v zemi hrabal, druhou takovou ženu nenajdeš***. Často se také užívá konstrukce *i/ani* + adjektivum či adverbium typu *sebelepší, sebelépe* (***Ani seberyhlejší běžec leopardovi nestačí***).

Podmínka kontrafaktuální (nereálná) vyjadřuje hypotetickou, ale nerealizovanou alternativu k fakticky platnému a nevyjádřenému stavu věcí opačnému. Z neplatnosti podmínky vyplývá i neplatnost následku. Tato podmínka se vyjadřuje primárně vedlejšími větami podmínkovými uvozenými spojkami typu *kdyby* nebo hovorově *jak*. Někdy lze užít také adverbialní výrazy. Význam nereálné podmínky může mít rovněž hlavní věta s infinitivem (***Potkat ji jinde, nepoznal bych ji***), první věta v souřadném spojení slučovacím se spojkou *a* a modálním slovesem *mít* v minulém čase (***Měls dávat víc pozor, a nepostríkal bys mě***) či druhá věta v souřadných souvětích odporovacích se spojkou *ale*.

Neúčinná kontrafaktuální (nereálná) podmínka se vyjadřuje vedlejšími větami uvozenými spojovacím výrazem složeným z částice *i* a spojky *kdyby* s kondicionálem přítomným nebo minulým (***I kdybych [byl] měl dvacet životů, nebyl bych to dokázal ani přečíst / nedokázal bych to ani přečíst / nedokázal jsem to ani přečíst / nedokážu to ani přečíst***).

K vyjádření podmínky splněné se užívají vedlejší věty uvozené spojkou typu *jestliže*.

c) Vztah prostředku

Podle Henricha a kol. (2001: 413) může gerundium plnit také funkci prostředku (***En écoutant régulièrement la radio, chacun peut perfectionner son français – Každý se může zdokonalovat ve francouzštině pravidelným posloucháním rozhlasu; On apprend beaucoup en voyageant – Cestováním se člověk hodně naučí***).

Gerundiu vyjadřujícímu prostředek mohou v češtině odpovídat konstrukce sloužící k „určení prostředku v užším slova smyslu“, jak uvádějí Grepl a Karlík (1998: 284). Tyto konstrukce označují různé děje a stavy, pomocí nichž nastává realizace děje. K vyjádření prostředku slouží především vedlejší věta prostředková uvozená spojkou *že*, v řídicí větě se v takovém případě užívá odkazovacího prostředku *tím* (*Lze to vyřešit i tím, že mu pouze domluvíme*). Vedlejší věta může být uvozena také způsobovým *tak* (*Lze to vyřešit i tak, že mu pouze domluvíme*). Prostředkovou větu lze nahradit adverbialním výrazem s formou instrumentálu. Je to buď výsledek nominalizace přísudkového výrazu dějovým nebo stavovým substantivem (*Lze to vyřešit i pouhou domluvou; Kořisti se zmocňují náhlým útokem*), nebo výsledek substituce věty substantivem s věcným významem (*Auto zastavil tak/tím, že mával pravou rukou / Auto zastavil pravou rukou*). Prostředkové věty nebo adverbialní výrazy mohou také nést „význam zahrnutí“, který je podle Halmøyové funkcí prostředku velmi blízký (viz kapitola 1.4.3.3).

2.2.3 Vztah způsobu

Hendrich a kol. (2001: 413) uvádějí, že francouzské gerundium může vyjadřovat také způsob (*L'enfant est revenu en pleurant – Dítě se s pláčem [plačky] vrátilo; Georges est arrivé à l'usine en courant – Jiří přiběhl do továrny*). V těchto případech je v češtině způsob vyjádřen adverbialní konstrukcí, jak dokazuje první z uvedených příkladů, nebo je obsažený již ve slovese (viz druhý příklad).

Grepl a Karlík (1998: 276) rozlišují mezi způsobovým určením vyjádřeným přímo (*Spí klidně*), srovnáním s něčím jiným (*Spí jak[o] nemluvně / jak[o] zabítý*) a uvedením následku či výsledku (*Opálil se dohněda*). Francouzskému gerundiu nejvíce odpovídá vyjádření způsobu přímo. Lze k němu užít způsobová adverbia, zejména pak kvalifikační a hodnotící. Uplatňují se zde také adverbialní výrazy, především s formou *s* + instrumentál. Vedlejší věty způsobové bývají uvozeny spojkou *že*, v hlavní větě bývá obvykle odkazovací příslovce *tak* nebo výrazy *tím* či *takovým způsobem* (*Člověk má zasahovat do přírody tak, že si své jednání promyslí*).

3 PARALELNÍ KORPUS INTERCORP

V této části práce se budeme zabývat analýzou již vyslovených hypotéz. K této analýze využijeme Český národní korpus a jeho hlavní výstup stejnojmenného projektu a to KORPUS INTERCORP. Dříve než přistoupíme k jednotlivým analýzám, bylo by vhodné ve stručnosti představit tyto korpusy: Český národní korpus je akademický projekt zaměřený na budování rozsáhlého počítačového korpusu především psané češtiny. Pracuje na něm ÚSTAV ČESKÉHO NÁRODNÍHO KORPUSU (ÚČNK) na filozofické fakultě univerzity Karlovy v Praze. Korpus Intercorp je, jak již bylo zmíněno, hlavním výstupem stejnojmenného projektu, jehož cílem je vybudovat rozsáhlý paralelní synchronní korpus pokrývající co největší množství jazyků. Na jeho tvorbě se významnou měrou podílejí pedagogové a studenti filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a další spolupracovníci ÚČNK.

1.3 Korpusová analýza

Při korpusové analýze jsme vycházeli z díla spisovatele Tourniera „Tetřev Hlušec“ a z díla spisovatelky Sarn-Cantin „, Nepláče, zpívá“, které nám byly nabídnuty v rámci korpusu Intercorp. V těchto dokumentech jsme analyzovali četnost výskytu gérondivu a možný překlad pomocí již zmíněného korpusu. U vyskytnutých gérondivů jsme určili jaký má význam.

Vyhledané gérondivy a jejich možné překlady pomocí korpusu Intercorp :

1) Příklad:

Mais depuis ce jour , on l' avait vu , de plus en plus sombre , traîner sur les quais ou dans les bouchons du port **en répétant** parfois :

Překlad:

Ale od toho dne ho lidé vídali, jak se potlouká po přístavišti a po tamních putykách a občas opakuje:

Význam gerundia:

Gerundium zde má časový význam.

2) Příklad:

Et pourtant , elle était là! répétait -il une fois de plus ce soir **en frappant** du doigt sur sa carte .

Překlad:

„ A přitom tady ležel ! ”opakoval toho večera zas a znova a klepal prstem do map.

Význam gerundia:

Časový význam

3) Příklad :

Claude s' est frottée à leurs jambes **en ronronnant**.

Překlad:

Ríša se jim s předemím otírala o nohy.

Význam gerundia:

Způsobový význam

4) **Příklad :**

Elles ont pris dans leurs mains les chatons qui ont maintenant les yeux ouverts et qui commencent à marcher **en tremblant**.

Překlad :

Pochovaly si koťata, která teď už mají otevřené oči a rozřeseně začínají chodit.

Význam gerundia :

Způsobový význam

5) **Příklad :**

Dimanche Je me réjouis de voir mon petit chat grandir et tout apprendre **en jouant** avec sa maman.

Překlad:

Neděle - Baví mě koukat, jak mé koťátko roste a všechno se učí ve hře se svou maminkou.

Význam gerundia:

Časový

6) **Příklad:**

Elle a regardé dans la corbeille et a levé la tête vers moi **en fermant** ses yeux d' or.

Překlad:

Nahlédla do košíku, zvedla ke mně hlavu a přivřela přitom své zlaté oči.

Význam gerundia:

Časový

7) **Příklad:**

Il a commencé à danser autour de Claude **en essayant** de donner des coups de patte au mulot , et Claude levait la tête bien haut pour que Kamicha ne puisse pas l' attraper.

Překlad:

Dal se kolem Ríši do tance a sekal pacičkami po hrabošovi , ale Ríša zvedala vysoko hlavu , aby ho Kočkadan nemohl zasáhnout.

Význam gerundia:

Časový

8) **Příklad:**

Elle est venue se frotter à mes jambes **en ronronnant**.

Překlad:

Přiběhla a s předením se mi otírala o nohy.

Význam gerundia:

Způsobový

9) **Příklad:**

Il observait sa mère **en ayant** l' air de se demander ce qu' elle pouvait bien faire.

Překlad:

Pozoroval svou matku s takovým výrazem, jako by si říkal, co tam asi tak vyvádí.

Význam gerundia:

Způsobový

10) Příklad:

Le voilà qui tourne autour de l' assiette toujours **en rampant**.

Překlad:

Ted' zas krouží kolem dokola talířku, a pořád se přitom plazí.

Význam gerundia :

Časový

11) Příklad :

Nous faisons ainsi des tours et des détours **en suivant** un sentier qui se perd parfois complètement dans les herbes.

Překlad:

Jdeme tak sem a zase tam, podle toho, jak se klikatí cesta, která se občas úplně ztrácí v trávě.

Význam gerundia:

Způsobový

12) Příklad:

Ils vont encore dire que j' ai une écriture de bébé ", pense Pierre avec dépit , **en relisant** son billet d' adieu.

Překlad :

„ Zase budou říkat, že píšu jak mrně, ” pomyslí si Petr zlostně, když po sobě čte svůj lístek na rozloučenou.

Význam gerundia:

Časový

13) Příklad:

Ses parents le trouveront **en rentrant** de chez les amis où ils passent la soirée.

Překlad :

Rodiče ho najdou, až se vrátí od známých, kam šli večer na návštěvu.

Význam gerundia:

Časový

14) Příklad :

En vérité il n' en mène pas large , et il a l' impression qu' **en quittant** le camion , il va abandonner un bateau pour se jeter à la mer.

Překlad:

Ve skutečnosti je v něm malá dušička a má pocit, že až vysedne z vozu, bude to, jako by opustil loď a skočil do moře.

Význam gerundia:

Časový

15) Příklad :

Le liquide sirupeux brûle et sent la cannelle, mais c' est tout de même du vin, et Pierre est un peu saoul quand le camion s' ébranle **en soufflant**, bachant et mugissant.

Překlad:

Sirupovitá tekutina pálí a voní skořicí, ale je to přece jen víno, a když se náklad'ák s funěním, prskáním a rachotem rozjede, Petr je trochu podnapilý.

Význam gerundia:

Způsobový

16) Příklad :

Ils se mussent contre Pierre **en enfonçant** leur petit museau dans ses vêtements.

Překlad:

Králíci zaboří čumáčky do Petrových šatů a tisknou se k němu.

Význam gerundia:

Časový

17) Příklad :

" Je suis leur terrier, pense -t-il **en souriant**. Un terrier vivant.

Překlad:

„ Jsem jejich nora, ” myslí si Petr s úsměvem, „ živá nora.”

Význam gerundia:

Způsobový

18) Příklad:

Il pare au plus pressé **en plaçant** un Chérubin à l' épée de feu tournoyante devant l' arbre numéro deux , celui qui donne la vie éternelle .

Překlad:

Takže Jehova zajistí to nejnaléhavější - postaví cheruba s vířícím ohnivým mečem ke stromu číslo dvě, k tomu, jenž dává věčný život.

Význam gerundia:

Časový

19) Příklad :

Quand il remue **en bruissant** et **en laissant** fuir des flèches de lumière de toutes parts , c' est que ces deux gros poissons , le vent et le soleil , sont venus se prendre au passage dans son filet de chlorophylle ... "

Překlad:

Když se zmítá a šumí a propouští na všechny strany světelné šípy, je to tím, že do té sítě z chlorofylu se cestou chytily dvě veliké ryby, vítr a slunce ... ”

Význam gerundia:

Časový

20) Příklad :

Quand ils s' étaient abîmés dans le concert qu' ils se dédiaient l' un à l' autre , Raphaël , ivre d' exaltation et de gratitude , concluait la soirée **en jouant** une fois encore le choral de Jean-Sébastien Bach Que ma joie demeure .

Překlad:

Když si někdy v hlubokém vytržení koncertovali jeden pro druhého, opojený a vděčný Rafael hrával vždy na konec večera ještě jednou chorál Johanna Sebastiana Bacha Kéž tonu v radosti.

Význam gerundia:

Časový

21) Příklad:

Raphaël avait un ami , sorti comme lui du Conservatoire , qui gagnait sa vie **en accompagnant** dans une boîte de nuit le numéro d' un chansonnier .

Překlad :

Rafael měl přítele, také absolventa konzervatoře, a ten si vydělával na živobytí tak, že v jednom nočním podniku doprovázel výstup nějakého šansoniér.

Význam gerundia:

Prostředkový

22) Příklad:

Énorme , mou et flasque , il roulait d' une extrémité à l' autre de la scène **en récitant** d' une voix pleurnicharde la somme des malheurs et disgrâces dont la vie ne cessait de l' accabler .

Překlad:

Jako obrovský, rozměklý, splasklý měch se přeléval z jedné strany jeviště na druhou a plačtivým hlasem se vyzpívával ze všech béd a ran, jimiž ho život neustále zasypával.

Význam gerundia:

Časový

23) Příklad:

Bodruche **en exhibant** sa misère attaquait son public au-dessous de la ceinture et le ravalait au niveau le plus vil.

Překlad:

Tím, že na ně takhle vybaloval své patálie, Měchura zasahoval své publikum od pasu dolů a srážel je do té nejhorší sprostoty.

Význam gerundia:

Prostředkový

24) Příklad:

Il en ressortit **en remerciant** le directeur , et **en maudissant** intérieurement sa timidité , sa faiblesse .

Překlad:

Když odtud odcházel, ještě řediteli děkoval a v duchu se proklínal za svou nesmělost a za svou slabost.

Význam gerundia:

Časový

25) Příklad:

Les plus bornés , les plus entêtés de matérialisme ne pouvaient se dissimuler ce qu' ils représentaient dans l' esprit de leurs correspondants, et, se regardant parfois dans une glace , ils prononçaient **en tremblant** le mot terrible de quatre lettres qu' on leur faisait incarner malgré eux.

Překlad:

Ani ti nejomezenější mezi nimi, ani ti nejzarytější vyznavači hmatatelných faktů nemohli přehlédnout, co všechno představují v povědomí těch, kdo jim píší, a pohled upřený na vlastní obraz v zrcadle vyslovovali s rozechvěním to hrozné slovo o třech písmenách, jež museli chtě nechtě ztělesňovat.

Význam gerundia:

Způsobový

26) Příklad:

Sa célébrité avait véritablement commencé le jour où il avait prêté sa voix à l' Horloge parlante que chacun pouvait entendre **en composant** le numéro Observatoire 84.00 sur son téléphone .

Překlad:

Jeho sláva se doopravdy začala až dnem, kdy propůjčil svůj hlas ohlašování přesného času, které mohl každý slyšet z telefonu po vytočení čísla Observatoire 84 00.

Význam gerundia:

Časový

27) Příklad:

Robinet, qui avait réprimé une grimace **en entendant** parler de vacation - un de ces faux termes de métier qu' il détestait - , avait trop de méfiance à l' égard de son propre destin pour se réjouir sans réserve de ce preambule.

Překlad:

Klapačka, který stěží potlačil úšklebek, jakmile zaslechl slovo relace - falešně profesionální termín, který nesnášel -, měl příliš malou důvěru ve svůj vlastní osud, než aby se z takového úvodu naplno radoval.

Význam gerundia:

Časový

28) Příklad:

Robinet s' imaginait qu' **en coupant** ainsi tous les fils qui le rattachaient à Vox , l' inexistence de ce dernier suffirait à le rendre inoffensif .

Překlad:

Klapačka si totiž představoval, že když takto zpřetrhá pouta, jež ho spojují s Voxem, učiní fakt, že neexistuje, Voxe dostatečně neškodným.

Význam gerundia:

Časový

29) Příklad:

Il l' incarnait **en affirmant** sans équivoque qu' il l' était réellement , et il le créait en même temps, à chaque instant , au lieu de l' emprunter tout fait à un répertoire.

Překlad:

Ztělesňoval jej a zároveň jednoznačně tvrdil, že jím skutečně je, a místo aby jej převzal jako hotovou roli z běžného repertoáru, vytvářel jej přímo na místě, „ z voleje ”.

Význam gerundia:

Časový

30) Příklad:

Aussi bien Robinet n' avait -il qu' une hâte , **en sortant** peu après minuit du studio: regagner le gîte conjugal où l' attendait son épouse, la douce et plantureuse Amélie - née Lamiche - avec un petit médianoche de sa façon, c'est-à-dire à la mode auvergnate .

Překlad:

A tak když Klapačka vycházel těsně po půlnoci ze studia, už jen pospíchal, aby byl co nejdřív u svého rodinného krbu, kde ho očekávala jeho manželka, něžná a kyprá Amélie - rozená Žemlová - a malé noční občerstvení, jež bylo její - čili auvergneskou - specialitou.

Význam gerundia:

Časový

31) Příklad:

- C' est possible tout de même que j' aie parlé de Billom où je suis né, et des deux Turluron que tout le monde connaît dans la région, risqua -t-il sans y croire vraiment **en voyant** Mlle Flavie secouer la tête énergiquement.

Překlad:

„ Snad je přece jen možné, že jsem o Billomu - svém rodišti - někdy mluvil, i o obou Hajdalácích, které u nás v kraji kdekdo zná, ” nadhodil Klapačka bez opravdového přesvědčení, zvláště když slečna Flavie prudce zavrtěla hlavou.

Význam gerundia:

Časový

32) Příklad:

Il laissa retomber sur lui la lourde porte qu' on verrouillait **en abaissant** un long bras de levier , et s' assit devant le micro.

Překlad:

Nechal za sebou zapadnout těžké dveře, které se uzamykaly spuštěním dlouhé závory, a usedl před mikrofon.

Význam gerundia:

Způsobový

33) Příklad:

Et il alla se coucher **en laissant** devant son truffado à peine entamé une Amélie consternée par cette sortie.

Překlad:

A šel si lehnout, zatímco Amélie nad jeho roznimraným škvarkovcem lapala po dechu.

Význam gerundia:

Časový

34) Příklad:

Dès le lendemain, elle se déchaîna , mais cette fois **en visant** nettement au-dessous de la ceinture .

Překlad:

Hned od druhého dne začala běsnit, ovšem tentokrát mířila jasně pod pás.

Význam gerundia:

Časový

35) Příklad:

Il se dirigea vers son bureau **en priant** Dieu que l' intrus fût parti .

Překlad:

Zamířil do své kanceláře a v duchu se modlil, aby vetřelec byl už pryč.

Význam gerundia :

Časový

36) Příklad :

Robinet se précipita dehors , descendit quatre à quatre les trois étages , et arriva sur le trottoir pour voir l' ambulance, coiffée d' un feu tournoyant, s' éloigner **en répétant** son appel sanglotant .

Překlad:

Klapačka vyrazil z kanceláře, ráz naráz seběhl všechny tři patra, a když se dostal na chodník, zahlédl už jen, jak sanitka s kroužícím majáčkem na střeše ujíždí za stálého plačtivého kvílení pryč.

Význam gerundia:

Způsobový

37) Příklad :

L' infirmière s' effaçà devant Robinet **en voyant** les gestes insistants de la blessée pour qu' il approche. Elle disparut après lui avoir recommandé d' être aussi bref que possible.

Překlad :

Když sestra viděla, jak se raněná důraznými posunky domáhá, aby Klapačka šel blíž, uvolnila mu cestu a vytratila se, předtím mu nicméně doporučila, aby to co nejvíc zkrátil.

Význam gerundia:

Příčinný

Gerondif uvedený v tomto příkladě má význam příčinný, ale není přeložen vedlejší větou příčinnou, jak by se mohlo zdát, ale vedlejší větou časovou.

38) Příklad:

Le regard fixé droit devant lui , Félix Robinet réfléchissait **en mangeant** .

Překlad:

Klapačka jed, oči upřené před sebe, a přemýšlel.

Význam gerundia:

Časový

39) Příklad:

Il en eut la confirmation **en apercevant** le surlendemain, à l' étalage du kiosque à journaux, le dernier numéro de Radio-Hebdo

Překlad:

To se mu potvrdilo, když si dva dny nato všiml ve výloze stánku s novinami posledního výtisku Týdne s rozhlasem.

Význam gerundia:

Časový

40) Příklad:

Il éprouva quelques jours plus tard un sentiment de solitude vertigineux **en surprenant** ce même nom sur une enveloppe qu' Amélie se préparait à poster en cachette .

Překlad:

Ještě o několik dní později mu bylo dáno zakusit závrtný pocit osamění, když náhodou zahlédl totéž jméno na obálce, kterou se Amélie chystala tajně odeslat.

Význam gerundia:

Časový

41) Příklad:

Cette brave Célestine ! dit -elle **en haussant** les épaules .

Překlad:

„ Stará dobrá Celestýna, ” řekla baronka a pokrčila rameny.

Význam gerundia:

Časový

42) Příklad:

- Tiens , tiens , tiens , tiens , chantonna le baron **en tournant** activement la manivelle de son sertisseur .

Překlad:

„ Ale ale ale ale ,” zazpíval si ,otáčeje přitom živě klikou u zakružovačky.

Význam gerundia:

Časový

43) Příklad:

Et tout **en remontant** la rue du Pont-Neuf en direction du Champ du Roi , il voyait s' animer sur l' écran de son imagination la scène piquante et adorable de l' examen d' entrée :

Překlad:

A tak zatímco procházel ulicí Pont - Neuf směrem ke Královskému poli, na promítacím plátně jeho představivosti ožívala lechtivě kouzelná scéna přijímacího pohovoru:

Význam gerundia:

Časový

44) Příklad:

Il l' apprit **en évitant** de justesse une grosse malle d' osier qui encombrait le vestibule.

Překlad:

Došlo mu to, když se jen tak tak vyhnul velkému proutěnému kufru, který překážel v předsíni.

Význam gerundia:

Časový

45) Příklad :

Laconique comme il sied aux gens de sa condition, elle savait pourtant écouter **en marquant** son attention et son approbation par juste ce qu' il fallait de mots .

Překlad:

Byla málomluvná, jak se sluší a patří na lidi jejího postavení, zato však uměla poslouchat a dávat přitom najevo svůj zájem i souhlas přesně tolika slovy, kolik bylo třeba.

Význam gerundia:

Časový

46) Příklad:

Alors j' ai pensé que pour vous dépanner, je pourrais venir la remplacer **en attendant** .

Překlad:

Tak mě napadlo, že bych ji u vás zatím mohla zastoupit, abyste to tady nějak přežili. ”

Význam gerundia:

Časový

47) Příklad:

Ah non vraiment , je n' en peux plus, je n' en peux plus, répétait -elle **en quittant** la pièce, un mouchoir pressé sur ses lèvres .

Překlad:

Tohle ne, to už je na mě moc, to už je na mě opravdu moc! ” opakovala a s kapesníkem přitisknutým ke rtům opustila místnost.

Význam gerundia:

Časový

48) Příklad:

Le baron laissa un moment s' écouler **en mordillant** sa moustache .

Překlad:

Baron zůstal ještě chvíli sedět a hryzal si knírek.”

Význam gerundia:

Časový

49) Příklad:

Puis d' un pas rageur, il décrocha son chapeau, lança sa cape de loden sur ses épaules et sortit **en faisant** lourdement retomber le portail pour que nul n' en ignore .

Překlad:

Pak vztekle popadl klobouk, přehodil si přes ramena lodenový plášť a vyrazil ven, přičemž s rámusem přibouchl vrata, aby to nikdo nepřeslechl.

Význam gerundia:

Časový

50) Příklad:

Le retour d' Eugénie acheva de la convaincre que l' affaire Mariette n' était pas aussi terminée qu' elle l' avait cru, car Eugénie ouvrit des yeux ronds **en entendant** parler du retour de sa nièce à Pré-en-Pail .

Překlad:

Evženiin návrat ji definitivně přesvědčil, že celá ta věc s Marietou není tak úplně vyřízená, jak si namýšlela, neboť když Evženie slyšela o Marietině údajném návratu do Pré - en-Pail, jenom kulila oči.

Význam gerundia:

Časový

51) Příklad:

Pourquoi n' irait -elle pas y passer la belle saison **en laissant** sa demeure alençonnaise à la garde d' Eugénie?

Překlad:

Co kdyby svěřila svůj alençonský dům do Evženiiny péče a na teplé roční období přesídlila tam?

Význam gerundia:

Časový s prvky prostředku a způsobu

52) Příklad:

Le fait est qu' un soir , **en rentrant** chez lui tout émoustillé, le baron trouva sa femme en train de se tamponner les yeux avec une gaze imbibée de collyre .

Překlad:

Skutečnost je ta, že když se jednou večer baron celý rozjařený vrátil domů, našel tam svou ženu, jak si otírá oči gázou navlhčenou očními kapkami.

Význam gerundia:

Časový

53) Příklad:

Le baron rit silencieusement d' avoir surpris sa femme **en flagrant** délit de lecture inavouable .

Překlad:

Baron se tiše zasmál, že přistihl svou ženu in flagranti při zakázané četbě.

Význam gerundia:

Způsobový

54) Příklad:

Il se précipite dans le couloir **en appelant** sa femme .

Překlad:

Vyběhne do chodby a volá svou ženu.

Význam gerundia:

Časový

55) Příklad:

Le baron faillit s'arrêter brusquement **en voyant** quelque chose d'insolite , d'extraordinaire sous les arbres, quelqu'un en vérité, une jeune femme, Manette, oui, plus printanière, plus jolie que jamais .

Překlad:

Baron náhle div nestrnul na místě - zahlédl totiž mezi stromy něco neobyčejného, něco úžasného, nebo vlastně někoho, mladou ženu, ano, Marietu, svěžejší, hezčí než kdy jindy.

Význam gerundia:

Časový

56) Příklad:

Et d'abord pourquoi n' avait -elle pas posé de question **en sentant** son mari si profondément tressaillir à ses côtés ?

Překlad:

A hlavně - proč se na nic nezeptala, když ucítila, jak to s jejím manželem po jejím boku škublo?

Význam gerundia:

Časový

57) Příklad:

Il en ressortit aussitôt **en brandissant** un rasoir mécanique .

Překlad:

Vzápětí se odtud zas vynořil a mával holicím strojkem.

Význam gerundia:

Časový

58) Příklad:

Mariette se trémoussait **en riant**.

Překlad:

Marieta sebou se smíchem vrtěla.

Význam gerundia:

Způsobový

59) Příklad:

Elle le regarde **en pensant** aux petits matins si proches où elle le réveillait déjà pour l'envoyer à l'école du village.

Překlad:

Matka na něho hledí a myslí přitom na ta ne tak dávná jitra, kdy už ho budívala a vypravovala do vesnické školy.

Význam gerundia:

Časový

60) Příklad:

Aussi bien il esquissa quelques mouvements de gymnastique, boxa avec le vide **en sautillant** et s'éloigna dans une foulée impeccable .

Překlad:

Však také naznačil několik prostocviků, s lehkými poskoky si zaboxoval do vzduchu a odklusal perfektním atletickým stylem.

Význam gerundia:

Časový

61) Příklad:

- Y a un âge pour tout , répondit Gaston **en faisant** couler un filet de miel dans le flanc entrouvert d' un croissant.

Překlad:

„Každej věk chce svý, ” odpověděl Gaston a pouštěl přitom tenkým pramínkem med do nakrojeného a rozchlípnutého loupáku.

Význam gerundia:

Časový

62) Příklad:

Gaston le regarda ironiquement **en sirotant** son café.

Překlad:

Gaston dál usrkával kávu a ironicky na něho pohlédl.

Význam gerundia:

Časový

63) Příklad:

Le tracteur pouvait quitter les entrepôts lyonnais **en attendant** que le déchargement fût effectué par les manutentionnaires.

Překlad:

Tahač mohl zatím, než dělníci návěs vyloží, odjet z lyonských skladů pryč.

Význam gerundia:

Časový

64) Příklad:

Ils prirent la queue **en poussant** leur plateau sur la glissière bordant l' étal des assiettes garnies.

Překlad:

Postavili se do řady a posouvali tácy po kovovém rámu, jenž lemoval pult s různými jídly na talířích.

Význam gerundia:

Časový

65) Příklad:

- Fallait pas prendre ça , dit Pierre **en montrant** ses crudités .

Překlad:

„Neměl sis to dávat, ” řekl Petr a ukázal na svou syrovou zeleninu.

Význam gerundia:

Časový

66) Příklad:

C' est pour ça que j' aime mieux attendre un peu **en buvant** un coup avec les copains dans un petit bistrot . La patronne apporte elle-même le plat du jour mijoté , chaud et à point.

Překlad:

Proto si taky radši chvílku počkám v nějaký knajpičce , popiju s kamarádama a hospodská pak sama donese pěkně podomácku připravenou specialitu dne, teplou a přesně jak má bejt.

Význam gerundia:

Časový

67) Příklad:

Gaston s' était couché non loin du véhicule et suçait une herbe tout **en regardant** le ciel à travers les rameaux délicats d' un tremble.

Překlad:

Gaston se rozvaloval na zemi poblíž auta, cucal stéblo a díval se spleť osikových halouzek do nebe.

Význam gerundia:

Časový

68) Příklad:

- Celle-là , t' aurais pu la laisser , admit Pierre **en reprenant** son tuyau.

Překlad:

„ No, tus' tam třeba moh nechat, ” uznal Petr a znovu se chopil hadice.

Význam gerundia:

Časový

69) Příklad:

Mais alors l' atmosphère quand on plongeait là-dedans **en venant** du dehors !

Překlad:

Jenže potom ten vzdoušek, když jsi do toho vpadnul zvenčí!

Význam gerundia:

Časový

70) Příklad:

- Mais oui , j' ai mon petit transistor, dit -elle en se baissant et **en ramassant** le récepteur dans l' herbe haute .

Překlad:

„ No jasně, mám s sebou svůj tranzistoráček, ” řekla , sklonila se a zvedla přijímač z vysoké trávy.

Význam gerundia:

Časový

71) Příklad:

A une trentaine de mètres, Gaston, qui venait chercher son compagnon devenu sourd à tous les appels, s' arrêta ébahi **en découvrant** cette scène étrange et triste, ce garçon et cette fille rayonnant de jeunesse qui dansaient ensemble une valse viennoise séparés par une clôture barbelée .

Překlad:

Gaston, který se vypravil za svým partákem, protože ten přestal vnímat jakékoli houkání, se asi třicet metrů odtud užasle zastavil při pohledu na tu podivnou, smutnou scénu, na toho chlapce a na tu dívku překypující mládím, kteří tam spolu tančili vídeňský valčík, odděleni ostatným drátem.

Význam gerundia:

Časový

72) Příklad:

- Bon, ça va ! conclut Pierre **en démarrant**.

Překlad:

„Nojo, tak fajn, ” končí Petr a startuje.

Význam gerundia:

Časový

73) Příklad:

- Merde ! grommelle Pierre **en embrayant** .

Překlad:

„Kurva ! ”zavrčí Petr a vyrazí dál.

Význam gerundia:

Časový

74) Příklad:

Le véhicule progresse **en oscillant** comme un navire.

Překlad:

Vůz jede a kymácí se přitom jako loď.

Význam gerundia:

Časový

75) Příklad:

Le semi recule de quelques mètres , puis avance à nouveau **en braquant** à droite .

Překlad:

Trajler několik metrů couvne, pak znovu popojede kupředu a zařízne ještě víc doprava.

Význam gerundia:

Časový

76) Příklad:

Il faut profiter d' une ruelle en pente pour y engager l' avant du tracteur, et ensuite reculer **en braquant** à gauche.

Překlad:

Předkem tahače se nejprve musí zajet do jedné svažující se uličky, pak zacouvat a stáčet se přitom doleva.

Význam gerundia:

Časový

77) Příklad:

Le véhicule ne peut avancer d' un centimètre de plus qu' **en crevant** la devanture où s' étalent pâtes pectorales, tisanes et ceintures rhumatismales.

Překlad:

Vůz už nemůže ani o centimetr dopředu, jinak prorazí výlohu, v níž se nabízejí oku pilulky proti kašli, bylinkové čaje a protirevmatické pásy.

Význam gerundia:

Podmínkový

78) Příklad:

Pierre allait remonter à sa place quand éclata une fanfare sauvage et grotesque , tandis qu' une bande de danseurs masqués l' entouraient **en brandissant** des torches .

Překlad:

Petr se už chystal vyšplhat zpátky na místo, když vtom se rozlehla zběsilá, potrhlá fanfára a Petra obklopil houf tanečníků v maskách a s pochodněmi v rukou.

Význam gerundia:

Časový

79) Příklad:

Sur l' autoroute , tout **en conduisant** , il surveille du coin de l' œil le visage durci, le profil buté de son compagnon, haché par les lueurs rares et brutales de la circulation .

Překlad:

Na dálnici Gaston dál řídí, a přitom po očku pozoruje ztvrdlé rysy, zarputilý profil svého parťáka, zprudka ošlehávaný světly těch nemnoha protijedoucích vozidel.

Význam gerundia:

Časový

80) Příklad:

Il comprit **en apercevant** l' aire du Muguet de l' autre côté de la chaussée .

Překlad:

Pochopil, co se děje, když na druhé straně dálnice zahlédl stanoviště V konvalinkách.

Význam gerundia:

Časový

81) Příklad:

Pierre a été évité de justesse par une Mercedes qui proteste **en faisant** hurler son avertisseur.

Překlad:

Jen tak tak se Petrovi vyhnula mercedeska, která troubí na protest, co jí klakson stačí.

Význam gerundia:

Způsobový

82) Příklad:

Est -ce **en me ridiculisant** aux yeux de toute la ville avec vos ... visites nocturnes que vous prétendez me respecter ?

Překlad:

„ Máte snad dojem, že mi projevujete úctu, když mě zesměšňujete před celým městem těmi svými ... nočními návštěvami? ”

Význam gerundia:

Časový

83) Příklad:

" Vraiment, oui, un éléphant, pense Pierre **en le regardant** s' enfoncer dans la nuit .

Překlad:

„ Fakt, vážně, jako slon, ” myslí si Petr a dívá se, jak se trajler rozplývá ve tmě.

Význam gerundia:

Časový

84) Příklad:

En prénommant leur fils Raphaël, **en le plaçant** sous la protection tutélaire de l' archange le plus aérien et le plus mélodieux, les époux Bidoche commençaient peut-être à relever inconsciemment le défi .

Překlad:

Tím, že dali svému synovi jméno Rafael, a světili ho tak pod strážnou perut' nejvzdušnějšího a nejlíbivějšího z archandělů, manželé Čurdovi možná podvědomě začínali odpovídat na tuto výzvu.

Význam gerundia:

Časový

85) Příklad:

Elle se leva **en le voyant** approcher, car il ne convient pas qu' une femme parle assise à un homme .

Překlad:

Když viděla, že se přibližuje, vstala, jelikož se nesluší, aby žena mluvila s mužem vsedě.

Význam gerundia:

Časový

86) Příklad

Eh bien, **en vous écoutant**, j' étais fier !

Překlad:

Když jsem vás tak poslouchal, byl jsem pyšný!"

Význam gerundia:

Časový

87) Příklad:

J' étais loin de me douter **en vous priant** , comme vous dites, d' espacer vos visites nocturnes que vous m' obéiriez aussi docilement, et que vous les feriez à d' autres, vos visites nocturnes .

Překlad:

Když jsem vás žádala, abyste - jak říkáte - omezil své noční návštěvy, ani zdaleka jsem netušila, že se podřídíte tak poslušně a že těmi svými nočními návštěvami budete obšťastňovat jiné. ”

Význam gerundia:

Časový

88) Příklad:

On lui nomme la purée d' ail, le riz complet, les radis noirs, le sucre de raisin, le confit de plancton, le soja grillé, le rutabaga bouilli, et d' autres merveilles qu' il absorbe les yeux fermés **en les arrosant** de lait cru et de sirop d' érable.

Překlad:

A tak mu říkají, co je česnekový protlak, neloupaná rýže, černá ředkev, hroznový cukr, nakládaný plankton, pražená sója, vařený tuhý a další dobroty, jež pojídá se zavřenýma očima a zapíjí čerstvým mlékem a javorovým sirupem.

Význam gerundia:

Časový

Druhé dílo, ve kterém jsme analyzovali výskyt a možné překlady gérondivů, bylo dílo spisovatelky Sarn-Cantin; „Nepláče, zpívá.“

1) **Příklad:**

Je lui ai rendu son baiser **en tenant** sa tête entre mes mains.

Překlad:

Polibek jsem mu oplátila a držela přitom jeho hlavu v dlaních.

Význam gerundia:

Časový

2) **Příklad:**

Il a touché mes cheveux **en murmurant**:

Překlad:

Dotknul se mých vlasů a zašeptal:

Význam gerundia:

Časový

3) **Příklad:**

Rémi fumait une cigarette **en aplatissant** le filtre entre son index et son majeur.

Překlad:

Rémi kouřil cigaretu, prostředníčkem a ukazováčkem svíral zploštělý filtr.

Význam gerundia:

Časový

4) Příklad:

Ça fait longtemps que je ne t' avais pas vue, a -t-il lancé **en posant** son sac de cuir noir sur une chaise.

Překlad:

Už dlouho jsem tě neviděl, prohodil, když pokládal černou koženou brašnu na židli.

Význam gerundia:

Časový

5) Příklad:

Elle la portait à ses lèvres et buvait par minuscules gorgées **en écoutant** la radio.

Překlad:

Zdvihla ho vždy ke rtům a upíjela maličkými doušky, přitom poslouchala rádio.

Význam gerundia:

Časový

6) Příklad:

Il a si souvent pensé que mon comportement n' était pas adapté à la situation, que j' avais la manie d' en faire trop ou pas assez, qu' **en agissant** ainsi, j' espérais sans doute me faire remarquer mais que je ne parvenais qu' à atteindre le summum du ridicule.

Překlad:

Kolikrát si už jen pomyslel, že mé chování neodpovídá situaci, že jsem posedlá touhou věci přehánět nebo nedotahovat a že když se chovám takto, patrně doufám, že na sebe upozorním, ale přitom se jen vrcholně zesměšním.

Význam gerundia:

Časový

7) Příklad:

Ma mère a secoué la tête **en tordant** un peu la bouche.

Překlad:

Matka potřásla hlavou a trochu přitom zkřivila pusu.

Význam gerundia:

Časový

8) Příklad:

On est parties **en riant** comme deux bécasses.

Překlad:

Odešly jsme a přitom se hihňaly jako dvě husy.

Význam gerundia:

Časový

9) **Příklad:**

À quatre heures, après que nous avons beaucoup discuté, écouté de longs silences dans le salon **en fumant** des cigarettes, **en buvant** du thé et du café, ma mère a cherché son manteau.

Překlad:

Ve čtyři hodiny, poté, co jsme v obývací místnosti dlouho mluvili, pak poslouchali vleklé ticho, kouřili cigarety a pili čaj a kávu, si matka došla pro kabát.

Význam gerundií:

Časový

10) **Příklad:**

Au point que lorsque tu hurlais dans ton lit de bébé, il te défendait **en disant**: Mais non, laissez -la, elle chante .

Překlad:

Natolik, že když jsi ječela v dětské postýlce, zastával se tě: Ale ne, nechte ji, ona zpívá.

Význam gerundia:

Časový

11) **Příklad:**

Tu te réveillais **en poussant** des hurlements sauvages et tu nous serrais contre toi dans tes grands bras, tu nous comprimais contre toi.

Překlad:

Probudil jsi se, začal jsi zběsile řvát a všechny jsi nás sevřel do své velké náruče, tiskl jsi nás pevně k sobě.

Význam gerundia:

Časový

12) Příklad:

Florence s' exécute **en demandant** un peu plaintivement à ses enfants de cesser de gigoter.

Překlad:

Florence uposlechne a poněkud plačtivě požádá děti, aby sebou přestaly mrskat.

Význam gerundia:

Časový

13) Příklad:

Elle a gravi les marches **en demandant**:

Překlad:

Nahoře se zeptala:

Význam gerundia:

Časový

14) Příklad:

Sois prudent, murmure-telle **en posant** la main sur la portière fermée, appelle -moi **en arrivant**.

Překlad:

Jed' opatrně, zašeptá a položí ruku na zavřené dveře, zavolej mi, až dorazíš.

Význam gerundií:

Časový

15) Příklad:

Je parle **en ouvrant** le rideau, **en enlevant** mon châle et mon blouson, **en approchant** la chaise.

Překlad:

Mluvím a přitom rozhrnuji závěsy, sundávám si šálu a bundu, přisunuji židli .

Význam gerundií:

Časový

16) Příklad:

Je crois que j' ai assez donné, m' a -t-il dit **en remuant** sa cuiller dans son bol de café, il vaut mieux que tu t' en ailles.

Překlad:

Myslím, že už jsem dal dost, řekl mi a míchal přitom lžičkou v hrnku s kávou, bude lepší, když odsud odjedeš.

Význam gerundia:

Časový

17) Příklad:

Putain, voilà, ça devait arriver, **en attrapant** le chiffon, j' ai renversé l' écoline verte sur mon dessin.

Překlad:

Do hajzlu, je to tady, mohla jsem to čekat, jak jsem se natahovala po hadru, převrhla jsem zelenou barvu na výkres.

Význam gerundia:

Příčinná

18) Příklad:

Elle chante avec une voix super-aiguë, la poupée, **en sautant** partout, **en riant** comme une cinglée: tu m' as jetée, tu m' as jetée, mais j' suis revenue, mais j' suis revenue.

Překlad:

Ta panenka zpívá převysokým hláskem a přitom všude poskakuje a směje se jak šílená: vyhodila jsi mě, vyhodila jsi mě, ale já se vrátila, ale já se vrátila.

Význam gerundií:

Časový

19) Příklad:

J' ai longtemps vécu **en pensant** à toi et seulement à toi.

Překlad:

Dlouho jsem žila a myslela jen na tebe, jen a jen na tebe.

Význam gerundia:

Časový

20) Příklad:

Je le savais, je le savais, a -t-elle dit **en souriant** , qu' il y avait un truc qui te posait problème.

Překlad:

Věděla jsem to, věděla jsem to, řekla a usmála se - že tu bylo něco, co ti znepříjemňovalo život.

Význam gerundia:

Časový

21) Příklad:

Le chat à rayures que j' ai adopté **en emménageant** se frotte à ma jambe et ronronne.

Překlad:

Mourvatá kočka, kterou jsem adoptovala, když jsem se přistěhovala, se mi tře o nohy a vrní.

Význam gerundia:

Časový

V analýze jsme se zaměřili především na použití gérondivu a jeho významu.

Gérondif byl v prvním analyzovaném dokumentu použit v časovém významu sedmdesátjedenkrát, ve významu způsobovém třináctkrát, ve významu podmínkovém jedenkrát, ve významu prostředku dvakrát a ve významu příčinném pouze jednou z možných osmdesátiosmi příklady. Z tohoto můžeme usuzovat, že nejčastěji se gérondif vyskytuje právě ve významu časovém.

V tomto významu se nejčastěji objevuje překlad pomocí dvou hlavních vět v souřadném spojení. Takovýto překlad se v prvním dokumentu objevil pětáctičtyřicetkrát. Druhým nejčastějším způsobem překladu je překlad do vedlejší věty časové, jak jsme uvedli v kapitole 2.2.1. Tento překlad se objevil pětadvacetkrát. Jednou byl uveden překlad časového významu gerundia přechodníkem přítomným.

Ve významu způsobovém jsme objevili překlad pomocí adverbálních konstrukcí, jak jsme uvedli v kapitole 2.2.3. Tento překlad se objevil desetkrát. Překlad pomocí vedlejší věty způsobové jsme objevili třikrát.

Význam podmínkový je vyjádřen pomocí vedlejších vět podmínkových. Tento způsob jsme také uvedli v kapitole 2.2.2b.

Význam prostředkový je vyjádřen vedlejšími větami prostředkovými.

Význam příčinný je vyjádřen vedlejší větou časovou.

Ve druhém analyzovaném dokumentu byl gérondif použit ve významu časovém dvacetkrát a ve významu příčinném jednou z možných jedenadvaceti příklady. Ostatní možné významy se v tomto dokumentu neobjevily.

Ve významu časovém se nejčastěji objevoval překlad souřadně spojených vět. Tento překlad jsme objevili sedmnáctkrát. Překlad pomocí souvětím souřadným s adverbii se vyskytl třikrát.

Pomocí naší analýzy a vytvoření statistiky překladů gérondivu, můžeme konstatovat, že nejčastějším překladem gérondivu bývají vedlejší věty či souřadně spojené hlavní věty.

Shrnutí pomocí tabulky

1. Dokument

<u>Význam gerundia</u>	<u>Druh překladu</u>	<u>Počet výskytů</u>	<u>Celkový počet příkladů</u>
Časový	Souřadné souvětí	45	88
Časový	Vedl.věta časová	25	88
Časový	Přechodník	1	88
Způsobový	Adv. konstrukce	10	88
Způsobový	Vedl.věta způsobová	3	88
Podmínkový	Vedl.věta podmínková	1	88
Příčinný	Vedl.věta časová	1	88
Prostředkový	Vedl. věta prostředková	2	88

2. Dokument

<u>Význam gerundia</u>	<u>Druh překladu</u>	<u>Počet výskytů</u>	<u>Celkový počet příkladů</u>
Časový	Souřadné souvětí	17	21
Časový	Souř.spojení+adverbium	3	21
Příčinný		1	21

Na analýze jsme ukázali, že naše hypotézy o možných významech gerundia, které jsme vyslovili v předchozích kapitolách, jsou možné. Jediný význam, který jsme v těchto dokumentech neobjevili, byl význam přípustkový. Tento význam jsme se pokusili ověřit v rámci celého korpusu a dospěli jsme k názoru, že i tato hypotéza je, jak ukážeme na příkladu, správná.

Význam přípustkový a překlad pomocí vedlejší věty přípustkové, či adverbialním výrazem s formou instrumentálu

Příklad:

La douleur me reprit et je me mis à pleurer. Sur Irène, sur moi. Sur ce qu' il n' existe rien au monde s' il n' existe pas l' amour. Et **tout en pleurant** sous mon édredon, je sentis que cela me soulageait, comme c' est toujours le cas, qu' on soit intelligent ou bête, quand on pleure. Je m' endormis sous la fenêtre derrière laquelle brillait Bételgeuse et je ne savais même pas ce que j' allais rêver dans ce sommeil de toute une nuit.

Překlad:

A ta krvavá bolest mě chytla za srdce a já se najednou rozbrečel, nad Irenou, nad tím, že mě nechce, nad tím, že nic jiného na světě není, když není tohle, a přestože jsem pod dekou žalostně **brečel**, ulevilo se mi, jako se vždycky všem lidem, chytrým i pitomým, uleví, když brečí, a usnul jsem a spal pod oknem, za nímž svítila Beteigeuza, a nevěděl jsem ani, co se mi zdá v tom spánku po celou noc.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo popsat zevrubně francouzské gerundium a vyslovit hypotézy o jeho možných českých ekvivalentech. Ve studiu gerundia je velmi významným přínosem práce Odile Halmøyové, která se podrobně zabývá jeho morfologickými, syntaktickými i sémantickými vlastnostmi a popisuje také některé méně časté případy jeho užití. Souhrnné gramatiky francouzského jazyka mají naproti tomu tendenci tento gramatický jev do určité míry zjednodušovat a vyslovují se jen o jeho nejtypičtějším rysech.

Naše práce se věnuje mimo jiné morfologickým charakteristikám slovesného tvaru *gérondif*. V této kapitole jsme se snažili upozornit na to, že lze popsat jednotlivé znaky gerundia, ovšem tyto rysy nemusí vždy být přítomné. Jedná se především o předložku *en*, díky níž je obvykle možné odlišit gerundium od příčestí přítomného. Tato předložka však v některých případech může být vynechána, zejména v ustálených slovních spojeních či v případech, kdy se ve větě vyskytuje více přechodníků přítomných.

Také syntaktické vlastnosti francouzského gerundia jsou poměrně rozmanité. V gramatikách se většinou uvádí, že *gérondif* vždy rozvíjí sloveso; Halmøyová ovšem uvádí i jiné možnosti závislosti tohoto tvaru. Gerundium tak může záviset nejen na slovesném přísudku, ale také na příslovci či příslovečném určení času nebo místa, na jmenném syntagmatu, případně nemusí vůbec záviset na žádném větném členu. Někdy bylo také užití gerundia gramatikalizováno, zejména ve funkci předložkové či spojkové.

Popis sémantických vlastností gerundia je poměrně komplikovaný, jelikož funkce tohoto tvaru nelze zcela přirovnat k významům vedlejších vět příslovečných, třebaže k tomu často dochází. V některých případech ostatně náhrada gerundia vedlejší větou příslovečnou vůbec není možná. Při této substituci mohou také být explicitovány významy, které jsou v gerundiu obsaženy jen implicitně.

Ve druhé části práce jsme se pokusili popsat možné ekvivalenty francouzského gerundia v češtině. Předpokládaným ekvivalentem by mohl být přechodník přítomný, jeho užívání je ovšem již na ústupu. Jednotlivé ekvivalenty jsme rozdělili podle sémantických vlastností; obvykle se jedná o vedlejší věty příslovečné, dvě souřadně spojené věty či různé

adverbiální konstrukce. Zde je třeba připomenout, že v češtině často dochází k explicitnímu vyjádření významu, a to zejména kvůli nutnému užití spojovacích výrazů. Vedlejší věty rovněž nepředstavují tak kondenzované vyjádření jako francouzský tvar *gérondif*; v některých případech by mu mohly konkurovat adverbiální konstrukce.

Ve třetí části této práce jsme se zabývali potvrzením či vyvrácením vyslovených hypotéz o možném překladu *gérondifu*, které vyvstaly z druhé části práce. Dále jsme se zde zabývali významy jednotlivých *gérondivů*. Analyzovaným textem se nám stalo dílo Tetřev Hlušec od francouzského spisovatele Tourniera .

Po analýze tohoto textu jsme dospěli k názoru, že *gérondif* se nejčastěji vyskytuje ve významu časovém a dále za ním následuje výskyt ve významu způsobovém.

Co se týká překladů *gérondivu* do češtiny, přesvědčeli jsme se o správnosti našich vyslovených hypotéz. Zdaleka nejčastějším překladem ovšem bývá rozvedení do vedlejší věty nebo rozvedení podstatným jménem. Těchto překladů jsme našli velké množství. U některých hypotéz bylo velice těžké najít odpovídající příklad, neboť překlady francouzského *gérondifu* jsou velice rozmanité. Mnohé nalezené překlady byly s použitím českého přechodníku přítomného, ale jak již bylo zmíněno, tento tvar již není v českém jazyce tak hojně používán. Další překlady, které jsme analyzovali, byly s použitím vedlejších vět. Tento způsob je příznivý z hlediska českého jazyka, který rád využívá vedlejších vět.

Problematika francouzského *gerundia* a jeho českých ekvivalentů si jistě zaslouží bližší pozornost a další zkoumání, neboť kvůli rozsahu této práce jsme nemohli podrobně popsat všechny její aspekty. Podnětné by mohlo být například bližší zkoumání překladu *gerundiálních* konstrukcí do češtiny.

CONCLUSION

Le but de ce travail a été de décrire en détail le gérondif français et d'exprimer des hypothèses sur ses équivalents tchèques possibles. Dans l'étude du gérondif, le travail d'Odile Halmøy, qui traite de manière détaillée de ses caractéristiques morphologiques, syntaxiques et sémantiques et décrit également certains cas moins fréquents de son utilisation, constitue un apport très important. Les grammaires globales consacrées à la langue française ont, par contre, tendance à simplifier cette manifestation grammaticale jusque dans une certaine mesure et ne s'expriment que quant à ses traits les plus caractéristiques.

Notre travail se consacre, entre autres, aux caractéristiques morphologiques de la forme verbale du *gérondif*. Dans ce chapitre, nous avons tenté d'avertir sur le fait qu'il est possible de décrire chaque marque du gérondif, mais que ces traits ne doivent pas toujours être forcément présents. Il s'agit avant tout de la préposition *en*, grâce à laquelle il est généralement possible de différencier le gérondif du participe présent. Cette préposition peut toutefois être délaissée dans certains cas, avant tout dans les locutions toutes faites ou dans les cas où plusieurs gérondifs présents apparaissent dans une phrase.

Les caractéristiques syntaxiques du gérondif français sont également relativement variées. Dans les grammaires, il est principalement indiqué que c'est toujours le verbe qui développe le *gérondif*; mais Halmøy indique aussi les autres possibilités de dépendance de cette forme. Ainsi, le gérondif peut dépendre non seulement d'un prédicat verbal, mais également d'un adverbe ou d'un complément circonstanciel de temps ou de lieu, d'un syntagme nominal, le cas échéant ne doit pas du tout dépendre du moindre membre de phrase. Parfois, l'emploi du gérondif a également été grammatisé, avant tout dans une fonction prépositive ou conjonctive.

La description des caractéristiques sémantiques du gérondif est relativement compliquée, puisque la fonction de cette forme ne peut pas tout à fait être comparée aux significations des propositions subordonnées circonstancielles, bien que cela se produise souvent. D'ailleurs, dans certains cas, le remplacement du gérondif par une proposition subordonnée circonstancielle est absolument impossible. Lors d'une telle substitution, les

significations qui ne sont contenues qu'implicitement dans le gérondif peuvent également être explicitées.

Dans la deuxième partie du travail, nous nous sommes efforcés de décrire les équivalents possibles du gérondif français en tchèque. Un équivalent supposé pourrait être le participe présent, mais son emploi est déjà en recul. Nous avons classé chaque équivalent selon les caractéristiques sémantiques; il s'agit généralement de propositions subordonnées circonstancielles, de deux propositions coordonnées ou de diverses constructions adverbiales. Ici, il faut rappeler qu'en tchèque se produit souvent une expression explicite de la signification, et ce surtout du fait de l'emploi nécessaire des expressions de liaison. Les propositions subordonnées, de même, ne représentent pas une expression aussi condensée que la forme française du *gérondif*; les constructions adverbiales pourraient le concurrencer dans certains cas.

Dans la troisième partie de ce travail, nous nous sommes consacrés à la confirmation ou au rejet des hypothèses exprimées sur la traduction possible du gérondif, issues de la deuxième partie du travail. Nous nous sommes efforcés de confirmer ou de rejeter les hypothèses à l'aide du corpus parallèle Intercorp, dans lequel nous avons procédé à une analyse des exemples recherchés. Nous avons confirmé la plupart de ces hypothèses grâce à l'analyse de corpus, mais la traduction la plus fréquente des gérondifs français est un développement dans une proposition subordonnée ou un substantif. Nous avons trouvé une grande quantité de ces traductions. Pour certaines hypothèses, il a été très difficile de trouver un exemple correspondant, car les traductions du gérondif français sont très diverses. De nombreuses traductions trouvées existaient avec un emploi du participe présent tchèque, mais, comme cela a déjà été indiqué, cette forme n'est plus si abondamment utilisée dans la langue tchèque. D'autres traductions que nous avons analysées comportaient l'emploi de propositions subordonnées. Ce mode est favorable du point de vue de la langue tchèque, qui aime utiliser des propositions subordonnées. Mais, le plus grand nombre de traductions que nous avons trouvées, et de loin, étaient constituées par une traduction à l'aide de constructions adverbiales ou du développement d'un substantif.

La problématique du gérondif français et de ses équivalents tchèques mérite certainement une attention plus poussée et un nouvel examen, car, du fait de l'étendue du présent travail, nous n'avons pas pu décrire en détail tous ses aspects. Un examen plus détaillé

de la traduction des constructions du gérondif en tchèque pourrait, par exemple, constituer une impulsion.

POUŽITÁ LITERATURA

GREPL, Miroslav, a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2001. 799 s. ISBN 80-7106-134-4.

GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998. 503 s. ISBN 80-7198-281-4.

GREVISSE, Maurice. *Le Bon usage : Grammaire française*. Paris : Duculot, 1986. 1786 p. ISBN 2-8011-0242-3.

GREVISSE, Maurice. *Précis de grammaire française*. 30e éd. Louvain-la-Neuve : Duculot, 1995. 319 p. ISBN 2-8011-0918-5.

HALMØY, Odile. *Le gérondif en français*. Paris : Editions Ophrys, 2003. 191 p. ISBN 2-7080-1064-6.

HENDRICH, Josef, a kol. *Francouzská mluvnice*. 3. vyd. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2001. 700 s. ISBN 80-7238-064-8.

LEEMAN-BOUIX, Danielle. *Grammaire du verbe français : des formes au sens*. Paris : Nathan, 1994. 224 p. ISBN 2-09-190-699-1.

RADINA, Otomar. *Francouzština a čeština – systémové srovnání dvou jazyků*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 295 s.

STAUCHOVÁ, Věra. *Stručná mluvnice francouzštiny*. 3. vyd. Praha: Academia 2004. 342 s. ISBN 80-200-0585-4.

TOURATIER, Christian. *Le système verbal français*. Paris : Armand Colin, 1996. 253 s. ISBN 2-200-01378-7.